

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Michal Filák

**Srovnání vůle u Friedricha Nietzscheho a Arthura
Schopenhauera**

Olomouc 2012

vedoucí práce: Doc. PhDr. Zdeněk Novotný, CSc.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením Doc. PhDr. Zdeňka Novotného, CSc. a uvedl jsem veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci dne 18. 6. 2012

podpis autora:

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Zdeňkovi Novotnému, CSc. za ochotu a cenné rady, kterých se mi dostalo při zpracovávání této bakalářské práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michal Filák
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Zdeněk NOVOTNÝ, CSc.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Srovnání vůle u Friedricha Nietzscheho a Arthura Schopenhauera
Název v angličtině:	Comparison of the will of Friedrich Nietzsche and Arthur Schopenhauer
Anotace práce:	Bakalářská práce představuje filosofické pojetí vůle z hlediska metafyziky u autorů Friedricha Nietzscheho a Arthura Schopenhauera. Jsou zde uvedeny základní poznatky k jejich životu, a vybraným teoriím. Cíle práce je potvrdit, zdali Nietzscheho teorie z 80. let 19. století vykazují prvky metafyzického konceptu.
Klíčová slova:	Vůle, Síla, Nietzsche, Schopenhauer,
Anotace v angličtině:	The bachelor work introduces the concept of will in terms of metaphysics by the authors of Friedrich Nietzsche and Arthur Schopenhauer. There are basic knowledge about their lifes and the chosen theories. The aim of the work is to confirm whether Nietzsche's theory of the eighties 19th century have an attributes of the metaphysical concept.
Klíčová slova v angličtině:	Will, Power, Nietzsche, Schopenhauer
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	46 stran
Jazyk práce:	Český

Obsah

ÚVOD	1
1 ŽIVOT A CHARAKTERISTIKA FRIEDRICHA NIETZSCHEHO	3
1.1 Teoretická východiska kapitoly	3
1.2 Život Friedricha Nietzscheho.....	4
1.3 Společensko – historický a náboženský kontext života Friedricha Nietzscheho	8
1.4 Osoba Friedricha Nietzscheho	13
2 NIETZSCHEHO INTELEKTUÁLNÍ VÝVOJ	15
2.1 První etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje.....	15
2.2 Druhá etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje	15
2.3 Třetí etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje.....	17
2.4 Čtvrtá etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje.....	18
3 NIETZSCHEHO KRITIKA METAFYZICKÉ TRADICE	19
3.1 Obecné pojetí metafyzických systémů	19
3.2 Nietzscheho kritika tradičního pojetí metafyzických systémů	20
4 NIETZSCHEHO TEORIE V 80. LETECH 19. STOLETÍ	23
4.1 Teorie vůle k moci.....	23
4.2 Nauka o navrácení	26
4.3 Nietzscheho pojetí interpretace ve filosofii	27
4.4 Zhodnocení poznatků kapitoly	28
5 ŽIVOT A OSOBNOST ARTHURA SCHOPENHAUERA	30
5.1 Teoretická východiska kapitoly	30
5.2 Život Arthura Schopenhauera.....	30
5.3 Osoba Arthura Schopenhauera	32
6 NÁSTIN SCHOPENHAUEROVA SYSTÉMU VŮLE	33
7 VLASTNÍ POROVNÁNÍ KONCEPTŮ VŮLE U NIETZSCHEHO A SCHOPENHAUERA	40
ZÁVĚR	43
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	44

Úvod

Předkládaná bakalářská práce nese název „*Srovnání vůle u Friedricha Nietzscheho a Arthura Schopenhauera*“. Bakalářská práce přináší teoretické poznatky o autorech z období filosofie 19. století, Friedrichu Nietzsche a Arthuru Schopenhauerovi. Tito vybraní autoři jsou zde představeni a v závěru práce srovnání z hlediska jejich koncepce vůle.

Hlavní část bakalářské práce je věnována osobě Friedricha Nietzscheho, jeho životu, intelektuálnímu vývoji, kritice metafyziky a teoriím z 80. let 19. století. Právě tyto vybrané teorie, mezi něž zde řadím „*Teorii vůle k moci*“, a „*Nauku o navracení*“, představují primární okruh mého zájmu v bakalářské práci. Věnuji se zde zejména otázce, zda je možno Nietzscheho teorie z 80. let 19. století, na základě určitých prvků, zařadit k metafyzickému konceptu. V práci je tedy věnován prostor okolnostem Nietzscheho života, jeho dílu a jeho samotné kritice metafyziky.

Další osobností filosofie 19. století, které je v bakalářské práci věnován prostor, je Nietzscheho předchůdce, Arthur Schopenhauer. Tohoto autora jsem zde vybral záměrně, a to na základě tvrzení, že je považován za významného Nietzscheho inspirátora, který jej zásadním způsobem ovlivnil při volbě věnovat se ve svém životě právě oblasti filosofie. Schopenhauerova filosofie je metafyzická, pesimistická a voluntaristická. V novověké filosofii Schopenhauerova koncepce vůle představuje standardní aplikaci fenoménu vůle do metafyziky. Tento fakt mne tedy vedl k výběru filozofického konceptu vůle Arthura Schopenhauera, jakožto vhodného pro zhodnocení filosofie Friedricha Nietzscheho z hlediska jeho koncepce vůle v metafyzickém kontextu. Jelikož se u filosofie Arthura Schopenhauera jedná pouze o podklad k hodnocení Nietzscheho, není mu v bakalářské práci věnován stejný prostor.

Struktura práce je podmíněna tendencí zjistit skutečné stanovisko Nietzscheho k metafyzice, a proto se zde zaměřuji na Nietzscheho osobnost, která byla nanejvýš komplikovaná. Vycházím z předpokladu, že cestou k pochopení jeho myšlenek, je právě snaha pochopit, kým sám Nietzsche byl. První kapitola tedy vytváří co neúplnější pohled na jeho život a situace, kterým byl během svého vývoje vystaven.

Druhá kapitola spojuje klíčové události z jeho života s jeho intelektuálním vývojem a nečekanými obraty v myšlenkových pochodech. Právě tyto proměny jeho tezí jsou motivem mého záměru detailněji popsat jeho život. Skutečnost, že teorie, které ve

svých jednotlivých dílech prezentoval, jsou vzájemně tak odlišné a někdy i ve vzájemném rozporu, mně utvrzují v předpokladu, že můj pohled na Nietzscheho by mohl být pohledem správným.

V rámci třetí kapitoly představuji Nietzscheho radikální kritiku metafyziky a zaměřuji se na zjištění motivů a podstaty tohoto jeho přístupu.

Čtvrtá kapitola přibližuje Nietzscheho teorie z poslední doby jeho přičetného života, tedy 80. let 19. století. Právě toto období jsem si zvolil jako klíčové pro posouzení, zda se u Nietzscheho díla jedná o určitý systém metafyziky či nikoliv. Zaměřuji se na výklad jeho nejznámějších teorií týkajících se vůle, síly a moci a dále přibližuji jeho teorii věčného návratu.

Pátá kapitola popisuje a přibližuje život Nietzscheho předchůdce, Arthura Schopenhauera.

V šesté kapitole poté představuji Schopenhauerovu metafyziku, která zde slouží jako podklad k závěrečné komparaci a následnému posouzení Nietzscheho jako metafyzika.

1 Život a charakteristika Friedricha Nietzscheho

Cílem první kapitoly mé bakalářské práce je osvětlit osobu Friedricha Nietzscheho. Kapitola je strukturována do čtyř podkapitol, které text přehledně rozdělují podle jednotlivých témat. V úvodní podkapitole vysvětluji vlastní pojetí a teoretická východiska, z nichž v kapitole vycházím. Následně se věnuji biografii Friedricha Nietzscheho, prostředí, ve kterém vyrůstal a žil a jeho myšlenkovému vývoji.

1.1 Teoretická východiska kapitoly

Nietzsche byl jistě komplikovaným myslitelem. Jsou dokonce pochyby, zdali jej můžeme chápat jako filosofa, či jen velmi nadaného spisovatele, který převyšoval svým jazykovým citem všechny své současníky. Bohužel není v lidských silách zaznamenat ducha toho zvláštního muže. Jediné, co máme, je snaha o co nejpřesnější zachycení jeho osobnosti, která je samozřejmě nepřesná, ale přesto nám může posloužit, jako dobrý základ pro pochopení tohoto chmurného genia.

Východiskem mého pojetí Nietzscheho myšlení je předpoklad, že vývoj člověka je podmiňován určitými faktory. Tyto faktory zahrnují jak složku biologickou, tak psychologickou a sociální.¹ Abychom byli schopni posoudit dopad vývojových determinant na Nietzscheho osobnost, je důležité vytvořit určitý rámec, ve kterém se budeme snažit identifikovat určité zlomové body. Jako tento rámec by nám měla posloužit stručná Nietzscheho biografie, přibližující nejvýznamnější události a fakta jeho života. Zde se zaměřuji na zlomové body, které chápu jako klíčové změny v životě. Tyto klíčové okamžiky, ve kterých se Nietzsche, jeho myšlenky a styl práce mění, nám poslouží jako osnova pro sledování jeho osobního vývoje. V mnohých pracích je biografie pouhým doplňkem, u Nietzscheho však takto vnímána být nesmí, protože mnozí autoři se shodují, že jeho myšlenky a jeho filosofie jsou v jednotě s jeho životem. Autorka Andreas Salomé uvádí, že *„pokud je úkolem biografů, aby objasňoval myslitele na základě jeho lidských vlastností, pak to v neobvykle vysoké míře platí právě u Nietzscheho, neboť u nikoho jiného*

---

¹ Srov. KERN, Hans et al. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7121-2., str. 127

se vnější duchovní dílo a obraz vnitřního života neprostupuje tak dokonale jako právě v jeho případě.“²

V druhé podkapitole, kde přibližuji prostředí, ve kterém Nietzsche žil, se zaměřuji hlavně na politickou situaci Pruska a komplexně německého území. Tato část práce je obsáhlejší, z toho důvodu, že považuji za důležité prokázat, že spojování Nietzscheho díla s národním socialismem, potažmo s nacismem a jeho ideologií je rozporuplné, i když veřejností často tak vnímané. Dále se zde zabývám i náboženskou situací, která panovala v Nietzscheho rodině. Toto téma uchopuji i z obecnějšího pohledu tak, že se zabývám charakterem luteránství za účelem pochopení Nietzscheho negativního vztahu k náboženství. V poslední části první kapitoly popisuji intelektuální vývoj a tradici, do které se Nietzsche narodil, a to se zaměřením na filosofii, kterou chápu jako klíčovou pro pochopení Nietzscheho kritického přístupu vůči metafyzice.

1.2 Život Friedricha Nietzscheho

Friedrich Nietzsche se narodil 15. října 1844 v malé vesnici Röcken nedaleko města Lützen, které se nachází přibližně 20 km od Lipska. Jeho otcem byl luteránský pastor Carl Ludwig. Jeho matka Franziska, rozená Oehler, byla vychovatelkou. V rodině byla přítomná po několik generací tradice pastorální činnosti a existoval předpoklad, že Friedrich v tomto odkazu svých předků bude pokračovat. O dva roky později než Friedrich se narodila jeho sestra Elizabeth, která se po smrti Nietzscheho stala dědičkou jeho literární pozůstalosti.³

V roce 1848 otec Nietzscheho onemocněl duševní chorobou, na kterou v následujícím roce umírá. Zároveň se v tomto roce narodil Nietzscheho poslední sourozenec, bratr Ludwig Josef, po jehož smrti v roce 1850, se rodina přestěhovala do Naumburku nad Saalou, kde Friedrich žije v ryze ženské společnosti. Rodinu tehdy tvořila jeho matka, sestra, babička Erdmuthe a sestry zesnulého otce Auguste a Rosalie.⁴

---

² Srov. ANDREAS-SALOMÉ, Lou. *Friedrich Nietzsche ve svých dílech*. Praha: Torst, 1996. ISBN 8085639750., Str. 11.

³ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779., str. 75.

⁴ Srov. Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

Zpočátku Nietzsche navštěvuje klasickou všeobecnou chlapeckou školu, kde však není šťastný, a proto přestupuje na školu soukromou, kde se setkává s Gustavem Krugem a Wilhelmem Pinderem, se kterými navazuje své první přátelství. Další jeho zastávkou je církevní škola v Naumburku, kde nastupuje roku 1854 a zůstane zde až do svého nástupu na elitní internátní školu Schulpforta.⁵

Na této internátní škole studoval od svých 14 do 18 let, tedy mezi roky 1858 až 1864. Docházka do školy představovala přípravu na studium na vysoké škole. Historie Schulpforty sahá až do 12. století, kdy zde byl cisterciácký klášter. Nietzsche zde potkává svého dlouholetého přítele Paula Deussena. Během léta, kdy měl více volného času, vedl kroužek „*Germania*“, v němž se zabýval tématy jako hudba a literatura. Kroužek měl předplacen časopis „*Zeitschrift für Musik*“, na jehož stranách se Nietzsche poprvé setkává s myšlenkami Richarda Wagnera.⁶

Dalším výrazným milníkem v jeho životě se stalo studium na vysoké škole v Bonnu, kde nastoupil v roce 1864. Jako cíl svého zájmu si zvolil studium protestantské teologie a klasické filologie. Na cestě k vyššímu vzdělání ho následuje jeho věrný přítel Paul Deussen, se kterým vstupuje do vysokoškolského buršáckého spolku „*Frankonia*“. Nietzsche, ze své podstaty introvertní člověk, nebyl se spolkovým životem spokojen, a proto tento spolek záhy opouští. Velmi brzy zjišťuje, že studium teologie byla chyba a zřejmě i jako projev vzdoru vůči své matce, po jednom semestru studium teologie opouští a věnuje se pouze filologii.⁷ Během prvního roku studia se zájmem čte polemiky mladohegelianů jako jsou Ludwig Feuerbach, David F. Strauss a Bruno Bauer. Právě Strauss v knize „*Život Ježíšův*“, která přistupuje ke zkoumání křesťanské nauky přísně historicky, dochází k závěru, že jediným možným relevantním výkladem Bible, je chápání této knihy skrze její mýtický charakter. Tyto myšlenky jistě zanechaly v mladém Nietzsche výrazné stopy. Důkazem nám může být jeho reflexe Straussova přístupu v

---

⁵ Friedrich Nietzsche. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 24. 6. 2004, 1. 6. 2012 [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

⁶ Srov. Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

⁷ Srov. Friedrich Nietzsche. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 26. 9. 2001, 9. 6. 2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

eseji „*Vira a historie*“ z roku 1862. Je pravděpodobné, že právě tato zkušenost byla jednou z příčin ukončení studia teologie a následné ztráty víry.⁸

Klíčovou osobností při studiu filologie se pro Nietzscheho stává Friedrich Wilhelm Ritschl, jehož největší zájem tkvěl ve studiu starověké poezie a před ciceronské latiny. Před Rietschlem byly znalosti staré latiny tak chabé, že je mnohými považován za jejího znovuobjevitele.⁹ Rietschl na Nietzscheho zapůsobil tak, že po odchodu z Bonnu do Lipska, Friedrich zanechává po dvou semestrech studia v Bonnu a následuje svého učitele na jeho nové pracoviště. V Lipsku se seznamuje s Erwinem Rohde, který se mu stane dlouholetým přítelem. Brzy na sebe Nietzsche upozorňuje svou filologickou prací, píše a publikuje eseje o Aristotelovi, Theognisu a Simonidesu.¹⁰

Významný moment v životě Nietzscheho je jeho náhodné objevení Schopenhauerovy knihy *Svět jako vůle a představa*. Je uchvácen Schopenhauerovým ateismem, jeho chválou hudby a originálním pojetím světa. Dále je inspirován F. A. Langem a jeho pojetím metafyziky jako čisté poetické spekulace.¹¹ V roce 1867 se dobrovolně zapisuje k dělostřelectvu. Po zranění, které si způsobil pádem z koně, se po roce vrací zpět ke svému studiu a později toho roku se osobně setkává s Richardem Wagnerem.¹²

V roce 1869 Nietzsche získává mimořádnou profesuru v Basileji, a to ještě před svou promoci, na přímluvu profesora Ritschla. Na univerzitě zůstává až do roku 1879. Na vlastní žádost se vzdává pruského státního občanství a seznamuje se s ateistickým teologem Franzem Overbeckem. Téměř celé období jeho profesury je provázeno úzkým přátelstvím s Wagnerem a jeho ženou Cosimou. Spolu s Wagnerem se pouští do příprav hudebního festivalu v Beyreuthu, během jehož realizace však u Nietzscheho dochází k velkým zklamáním, které pak vyústí v následný rozchod s Wagnerem.¹³

---

⁸ Srov. Friedrich Nietzsche. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 26. 9. 2001, 9. 6. 2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

⁹ Srov. Tamtéž.

¹⁰ Srov. Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

¹¹ Srov. Tamtéž.

¹² Srov. Tamtéž.

¹³ Srov. Friedrich Nietzsche. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 24. 6. 2004, 1. 6. 2012 [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

Během Nietzscheho profesury vychází v roce 1872 jeho první monografie „*Zrození tragédie z ducha hudby*“. Tato práce se však ve filologických kruzích nesečkala s takovým ohlasem, jak by Nietzsche předpoklád

al. Kritika byla negativní, i když byl Nietzsche podpořen Rohdem a Wagnerem. Je pravdou, že se spíše než o dílo filologické jedná o dílo filozofické, což taky mohlo být jednou z příčin tak vlažného přijetí. Dalšími pracemi byly eseje, které vycházely mezi lety 1873 a 1876, později vydané v knize „*Nečasové úvahy*“. Pokračuje zde v kritice kultury podobným způsobem jako Schopenhauer. Poslední knihou v období jeho profesury bylo dílo „*Lidské, příliš lidské*“. V této práci dochází k definitivnímu rozchodu s Wagnerem, Schopenhauerovou filosofií a obecně i s pesimismem jeho dřívějších prací. Za tuto změnu vděčí příteli Paulu Rea.¹⁴

Nietzsche byl nucen opustit svou profesuru z čistě zdravotních důvodů. Dlouhodobě trpěl těžkými migrénami a žaludečními problémy, které ve spojení se zhoršujícím se zrakem, byly příčinou předčasného konce na poli univerzitního vzdělávání. Jeho zdravotní stav se zlepšoval, když pobýval na místech s mírnějším podnebím. Od roku 1879 tedy hodně cestuje a hledá místa, kde by mu jeho zdravotní stav nebránil v jeho další práci. Stává se z něj autor na volné noze, léta tráví v Sils- Maria v jižním Švýcarsku, v zimním období se pravidelně přesouvá do Itálie. Nejčastěji pobýval v městech Janov, Rapallo, Turín a Nizze. Vzdává se německého občanství a až do své smrti zůstane bez státní příslušnosti. Během této životní etapy jej na jeho cestách následuje jeho bývalý student Peter Gast, který se stal jeho neformálním sekretářem. Též udržuje přátelský vztah s Franzem Overbeckem, který je jeho nevěrnějším přítelem.¹⁵

Na začátku 80. let 19. století mu vycházejí dvě monografie, a to „*Ranní červánky*“ a „*Radostná věda*“. Během jeho návštěvy Říma v roce 1882 potkává rusko-německou spisovatelku Lou Salomé, brzy se do ní zamiluje a skrze Petra Gasta ji požádá o ruku. Nietzscheho žádost však nebyla vyslyšena, ba co hůř, Salomé se sblížila s Nietzscheho přítelem Paulem Rea, čímž jejich přátelství dostalo významných trhlin.¹⁶

---

¹⁴ Srov. Friedrich Nietzsche. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 24. 6. 2004, 1. 6. 2012 [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

¹⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁶ Srov. Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

Toto období je vrcholem jeho autorské aktivity. Mezi lety 1883 až 1885 vydává „*Tak pravil Zarathustra*“, rok na to vychází „*Mezi dobrem a zlem*“, V roce 1887 vydává *Genealogii morálky*. Poslední rok jeho aktivního života, byl Nietzscheho vůbec nejplodnějším obdobím. V roce 1888 v krátkém sledu pracuje na dílech „*Případ Wagner*“, „*Soumraku model*“, „*Antikrist*“, „*Ecce homo*“ a „*Nietzsche contra Wagner*“.¹⁷

Na začátku roku 1889 dochází u Nietzscheho ke kompletnímu duševnímu zhroucení. Neověřená historka mluví o tom, že byl svědkem incidentu, kdy kočí bičoval koně na Piazza Carlo Alberto. Nietzsche chtěl zastavit toto týrání, a tak objal toho koně kolem krku. Toto gesto mělo být jeho posledním projevem přičetnosti. Jeho zdravotní stav se již nikdy nevrátil do normálu.¹⁸

Příčiny jeho kolapsu nejsou známy. Nejčastějším výkladem bývá onemocnění syfilitidou v posledním stadiu, rakovina čelního laloku, či dále CADASIL syndrom.¹⁹ Nietzsche však sám v jednom dopise z roku 1888 napsal, že nikdy neměl žádné příznaky nějaké mentální poruchy. V porovnání s tímto sdělením Paule Rea píše v roce 1897, že Nietzsche byl po celý svůj život nestabilní.²⁰

I když došlo u Nietzscheho k mentálnímu zhroucení, stále žil. Byl však pouze upoután na lůžku. Umírá až v roce 1900.²¹

1.3 Společensko – historický a náboženský kontext života Friedricha Nietzscheho

Friedrich Nietzsche se narodil v Prusku, přesněji v pruském Sasku. Jeho život historicky spadá do období vlády Viléma I. a ministra Bismarcka. Situace kolem Pruska, potažmo německého spolku a německého císařství, se v druhé polovině 19. století velmi rychle mění.

---

¹⁷ Srov. Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

¹⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁹ Autozomálně dominantní cerebrální arteriopatie a subkortikálními infarkty a leukoencelepatii – dědičnónemocně, kdy je poškozena bílá hmota mozková, z krzemalé infarkty dropbný tepen v mozku

²⁰ Srov. Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

²¹ Srov. Tamtéž.

Nietzsche se narodil jako Prus, po roce 1869 se však stává naturalizovaným Švýcarem, hlavně kvůli svému dlouhodobému pobytu na území Švýcarska. Jeho vztah k této zemi je benevolentní. Pro Nietzscheho je klíčový jeho vztah k Německu. Sám sebe považuje za Němce, který je stále angažovaný v dění na území svého rodného státu.²²

Nietzsche je velkým kritikem germanizmu a ideologie nacionálního socialismu. Abychom však pochopili jeho stanovisko, je nutné se ponořit hlouběji do historie. Vídeňský kongres ustanovil Německý spolek. Moc byla tedy formálně svěřena spolkovému sněmu, ve skutečnosti však byla moc soustředěna ve Vídni, přeneseně na ministru Metternichovi. Ministrův odpor vůči změnám byl zapříčiněn předpokladem, že každá změna vždy směřuje k horšímu. Obyvatelstvo, jak na území Pruska tak i Rakouska, v té době nemělo žádná ústavní práva. Pád Metternicha po nepokojích v roce 1848 a 1849 dal vzniknout situaci, kdy již bylo nevyhnutelné přestat pokračovat v tomto druhu politiky, objevil se tedy prostor pro změny.²³

Roku 1851 se zástupcem Pruska ve spolkovém sněmu stává ministr Otto von Bismarck, jehož cílem bylo sesadit klíčovou roli Rakouska ve spolku. Později tento cíl přehodnotil a zaměřil se na zrušení spolku. Vtáhl tedy Rakousko do války proti Dánsku, kdy později v „*Bitvě u Sadové*“, je Rakousko poraženo a nuceno rozpustit spolek. Tímto vítězstvím si Prusko zajistilo nadvládu nad německým světem. Je založen severoněmecký spolek, ze kterého je Rakousko vyloučeno. Spolek má trvání až do roku 1871, kdy je založena Německá říše.²⁴

Bismarckovo vítězství není pouhým vítězstvím mocnosti, ale hlavně vítězstvím ideálu. Založením říše Bismarck dokázal tento ideál zachytit a naplnit. Otázkou je, proč některé národy jsou schopny obětí pro svůj ideál. Můžeme hledět do historie, zpět k třicetileté válce a do období těsně po ní. Je to období chaosu. Jedna generace Němců zažívala sérii vojenských střetů na svém území. Možná zde je ta příčina ideálu, národního silného státu, který si cení pořádku a jistoty i za nemalou cenu.²⁵

Bylo otázkou času, kdy toto prostředí stvoří ideál silné vůle, která bude schopná měnit a rozpohybovat soukolí významných událostí. Ta se zde objevila a její schopnost mobilizovat obyvatelstvo a státní aparát trvala tři týdny a vyvrcholila porážkou Rakouska

---

²² Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 26.

²³ Srov. Tamtéž, Str. 28.

²⁴ Srov. SCHOEPS, Hans Joachim. *Dějiny Pruska*. Vyd. 1. Praha: Garamond, 2004. ISBN 80-863-7959-0., str. 213.

²⁵ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 30.

v „*Bitvě u Sadové*“. Autor Hollingdale se k této problematice vyjadřuje následovně: „*Pevné rozhodnutí, nezlomná vůle: žádný jiný moderní národ, se tolik nehlásil k příslibu těchto hesel jako Němci, když se cítili bezmocně.*“²⁶

Friedrich Nietzsche vyjadřuje svůj postoj k činům Otto von Bismarcka tvrzením, že: „*Avšak ze všech neblahých důsledků, které sebou přinesla poslední válka s Francií, je snad nejhorší velmi rozšířený, ba všeobecný omyl...že v onom boji zvítězila také německá kultura...Tento blud... je s to proměnit naše vítězství v úplnou porážku: v porážku, ba vyhlazení německého ducha ve prospěch „německé říše.*“²⁷

Nietzsche nepřisuzuje hodnotu mocenskému vítězství. Předpokládá, že právě ústupky, které musel německý národ podstoupit, jsou fatální a pohřbívají německého ducha. Kultura německého národa skrze Bismarcka prohrála. Válka, která skončila výhrou Pruska nad Francií, neskončila výhrou německého ducha. Dle Nietzscheho je kritériem hodnocení ducha každého národa kultura. Obrací se zpět do historie, a to k období klasické německé kultury za života Goetha. V té době bylo Německo mocensky bezvýznamné, ale kulturně dosáhlo svého vrcholu. Důkazem pro toto tvrzení nám může posloužit paralela s Velkou Británií. V Nietzscheho době toto impérium bylo nejmocnějším státem. Pokud by Nietzsche hodnotil kladně mocenské projevy státu, pravděpodobně by ve svých pracích zmínil i úspěch Anglie. Neučinil tak, protože jeho obdiv k moci není totéž co obdiv k mocným národům.²⁸

Nietzsche razantně odmítá nacionalismus. Jeho postoj k nacionalismu říká, že: „*Kvůli chorobnému odcizení, jež mezi národy Evropy vložilo a stále vkládá nacionální šílenství...kvůli tomu všemu...se teď přehlížejí nebo svévolně a lživě překrucují ona naprosto jednoznačná znamení, v nichž přichází ke slovu, že Evropa chce být jednotná.*“²⁹

V očích západu byli Němci staromódní a maloměšťáctí. Ve vrcholné politice se s nimi nepočítalo. Tato představa byla vlastní i samotným Němcům. Německý nacionalismus vznikl právě z uvědomění si, že sami Němci nemají silné vlastnosti. Když však získali politickou moc, snažili se o kompenzaci tohoto pocitu méněcennosti.³⁰ Autor Hollingdale tvrdí, že: „*Čím intenzivnější však byla touha mít o sobě vysoké mínění, tím*

²⁶ HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9 Str. 31.

²⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Nečasové úvahy*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1992. Váhy (Mladá fronta), sv. 5. ISBN 80-204-0286-1. Str. 9

²⁸ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 33.

²⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. ISBN 80-85974-12-6. Str. 263.

³⁰ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 36.

*naléhavější se stala potřeba nést odpovědnost za neúspěch...Němci byli nakaženi „infiltrací cizích prvků“.*³¹

Německý rasismus je reaktivní, vznikl z antisemitismu. Německému národu chyběla hodnověrnost. Základ, na kterém by mohla být postavena představa o nadřazenosti německé rasy. Historie, která byla známá, se nemohla stát původem této hodnověrnosti. Bylo tedy nutné najít něco, o co lze opřít svou teorii o nadřazenosti. Klíčovým se stalo hledání přirozenosti Němce. Tato přirozenost byla nalezena v biologické rovině, tedy z krve. Pokud německý národ našel ten správný argument, kterým by vysvětlil svou výjimečnost, zbýval již jen krůček k vtisknutí tohoto přesvědčení do představy ideálního německého státu. Tím se mělo stát „*volks-gemeinschaft*“, tedy národní společenství.³² Zde autor Hollingdale říká, že: „*Německo potřebovalo „německou válku“, neboť prostřednictvím takovéto zkoušky ohněm by německý národ znovu objevil „sám sebe.“*“³³

Pravou příčinou, proč se u Nietzscheho objevila tak vysoká míra germanofobie, je právě tento nacionalismus, ne politická skutečnost, ale obecné naladění obyvatel Německa.³⁴ Sám Friedrich Nietzsche totiž tvrdí, že: „*Patří k mé ctižádosti být opovrhovatelem Němci par excelanc...Mam-li si vymyslet člověka, který odporuje všem mým instinktům, je to vždy Němec - nebo antisemita.*“³⁵

Nietzscheho rodina byla velmi intenzivně věřící. Po smrti otce pastora nedochází k ochladnutí víry, možná spíše naopak. Nietzscheho kritika pojmové základny křesťanství je od roku 1865 radikální. Avšak nelze jednoduše určit, proč nastal tento významný obrat v jeho životě.

Friedrich Nietzsche se do roku 1865 hlásil k luteránské víře, což je protestantská odnož křesťanství. Charakteristická pro tuto odnož křesťanství je víra ve fatalismus a sentimentalita. Fatalismus, znamená víru lidí v absolutní boží vševědoucnost a všemocnost, tedy vše, co se děje ve světě, se děje právě z vůle Boží. Další klíčovou myšlenkou luteránství je přesvědčení, že vůle člověka je totožná s vůlí Boží, z čehož tedy vyplývá, že lidská přání, jsou přáním Boha.³⁶

Pro luterány je typické přehlížení všech křesťanských postav, dokonce i Ježíše Krista. Klíčový je Bůh, Pán, Otec. Jedná se o podobný vztah, jako má poddaný ke svému

---

³¹HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9.Str. 37.

³² Srov. Tamtéž, Str. 37.

³³ Tamtéž, Str. 39.

³⁴ Srov. Tamtéž., Str. 44.

³⁵ Srov. NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0270-4., str. 147.

³⁶ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 45.

pánu, který je nanejvýše dobrý, zkušený a moudrý. Nietzsche díky těmto myšlenkám dospěl k závěru, že jeho otec, který zemřel, když mu byly čtyři roky, a stěží si tedy na něj mohl pamatovat, získal atributy, které jsou u luteránů tradičně připisovány Bohu Otci. Nietzsche se o vztahu ke svému otci vyjadřuje následovně: „*Obdařen duchem a laskavým srdcem, zdoben všemi ctnostmi křesťana, žil pokojným, prostým a šťastným životem a byl milován všemi, kdo jej znali.*“³⁷ Připustíme-li toto zbožštění pastora a zlidštění Boha, dojde k tomu, že hlavní ctností pro Luterány je laskavost. Nietzsche dále dodává, že: „*Už jsem tolik zažil – radostí i smutku, radostných i smutných věcí – avšak ve všem mne Bůh bezpečně vedl, jako otec vede své malé dítě.*“³⁸ Lze tedy nalézt paralelu mezi tímto náboženským sentimentem třináctiletého dítěte a pocity Nietzscheho, dospělého muže. Hollingdale píše, že tato paralela tu existuje, není to však paralela faktická, racionální, ale spíše afektivní.³⁹

Náboženství se skládá ze dvou významných stránek. Jednou je racionální stránka a druhou je stránka emocionální. Bez racionálního odůvodnění by náboženství nebylo schopné existence. Kdyby však nebylo založeno na emocích, určitě by nedosáhlo takového úspěchu. Racionální struktura náboženství je nezbytná pro samu existenci, naopak emoční stránka věci, přítomnost afektu, je spíše otázkou individuálního prožívání, tedy určité charakterové predispozice. Pokud budeme chápat Nietzscheho jako velmi emocionálního člověka, je zde ona paralela viditelná a je možný její přenos na jinou racionální strukturu.⁴⁰

Nietzscheho vývoj ve filozofii ovlivnilo jeho náhodné setkání s myšlenkami Schopenhauera, který ho inspiroval svou iracionalitou a zkoumáním podvědomí, které je zdrojem lidské motivace. Budeme-li se snažit nahlédnout Nietzscheho filozofii jako celek, zjistíme, že vliv Schopenhauerovy metafyziky nebyl tak vysoký, jaký mu bývá obecně přisuzován. Významnější inspirací pro Nietzscheho byla pravděpodobně teorie týkající se evolucionismu. Samotný Darwin ovlivnil Nietzscheho spíše negativně. Nietzsche razantně odmítl jeho teorie přirozeného výběru a boje o život. Navíc se jednalo o jeho současníka. Nietzsche není žákem žádného filosofa a škatulky, do kterých bývá řazen dějepisci filosofie, jsou spíše technického rázu. Nietzsche je kritik. Kritizuje metafyzickou tradici, která začíná u Platóna, jehož můžeme považovat za prvního filosofa, tak jak chápeme filozofy v dnešní době. Pro Nietzscheho je tato metafyzická tradice ukončena. Filosofem,

---

³⁷ HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 45.

³⁸ Srov. Tamtéž, Str. 46.

³⁹ Tamtéž, Str. 46.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, Str. 48.

který ji ukončil, byl Georg Hegel, jež ve své osobě shrnul a ukončil dva tisíce let vývoje. V osobě Hegla, tedy dochází k vrcholu, pomyslném limitu, určitého pohledu na svět.⁴¹

1.4 Osoba Friedricha Nietzscheho

Nietzsche byl extremistou a právě extremismus pramení z lidské emocionality a afektů. Uvědomoval si však jeho nedostatky, jelikož extrémní názory nejsou vystřídány názory umírněnějšími, ale opět dalšími extrémy. Usuzoval, že se v extremismu jedná o unáhlenou citovou reakci, která je výrazem slabosti a neschopnosti racionální sebekontroly.⁴² Ve vyškrtnuté poznámce z díla „*Vůle k moci*“ říká, že: „*Kouzlo, jež bojuje na naší straně, oko Venušino, které našeho protivníka očaruje a oslepí, je magie extrému, pokušení, jež pěstuje veškerou krajnost: my imoralisté – my jsme ti největší extrémisté.*“⁴³ Nietzsche je tedy filosofem extrému a jeho kritika je vždy krajně nepřátelská. Přestože si uvědomoval nedostatky tohoto přístupu, uvědomoval si i jeho pozitiva jako je schopnost strhnout ostatní, nehledě na to, zdali je extrém pravdivý či nikoliv.⁴⁴

Nietzscheho texty jsou vnímány i jako vrcholná díla stylistiky. Jeho styl psaní je specifický, jelikož nekoncipuje svá jednotlivá díla jako vyčerpávající popisy určitého problému. Typickým jeho znakem je prezentace myšlenek skrze aforismy, jež jsou servírovány čtenáři po ohraničených částech, které mohou fungovat i samostatně mimo knihu. Samozřejmě tento specifický styl s sebou nese určité výhody, ale i nevýhody. Pozitivními aspekty jeho aforismů je údernost a přístupnost jakémukoliv čtenáři, bez výraznějších znalostí filosofie.⁴⁵

Budeme-li se snažit poznat Nietzscheho jako filosofa, jenž se nám snaží sdělit, něco více než pouhé útržky svých myšlenek, jedná se o složitý úkol. Pokud sledujeme jeho dílo jako celek, je zde na první pohled znatelný vývoj. Dílo Nietzscheho se vyvíjí spolu s jeho osobností. Je nanejvýš ovlivněno jeho osobními zkušenostmi, které promítá i do své intelektuální práce. Jeho osobnostní vývoj však není konstantní stejně tak jako jeho dílo, kde pozorujeme významné skoky, zvraty a obraty. V případě Nietzscheho lze mluvit o

---

⁴¹ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 53.

⁴² Srov. Tamtéž., Str. 50.

⁴³ Tamtéž., str. 51.

⁴⁴ Srov. Tamtéž., str. 51.

⁴⁵ Srov. Tamtéž., str. 58.

tom, že jeho filosofie a život jsou dvě strany téže mince. Pro pochopení Nietzscheho filosofie je nutné pochopit Nietzscheho osobnost a naopak.⁴⁶

Nietzscheho současnice Lou Salomé jej popisuje jako vzhledem nenápadného člověka, průměrného vzrůstu, který pečlivě dbal na úpravu svého prostého oblečení. V obličejí byl klidný, s vlasy pečlivě sčesanými dozadu. Dominantní byl jeho velký knír. Vždy mluvil velmi tiše, pohyboval se rozvážným krokem. Působil svým vzezřením přesně tak, jak bychom očekávali od velmi introvertního člověka, který preferuje samotu před společností lidí. Podivuhodné však byly jeho oči. Jeho pohled byl pronikavý, ale zároveň v něm bylo něco, co vypovídalo o hlubokých spletitostech jeho duše. Nejen vzhledem, ale i chováním byl mírný. Vždy byl zdvořilý a až žensky mírný, jeho chování navenek bylo vyrovnané a velice si zakládal na svých vybraných způsobech.⁴⁷

Lou Salomé popisuje své první setkání s Nietzschem takto: *...jeho chtěná formálnost mne v prvních minutách překvapila a znejistila. Nemělo to však dlouhého trvání, neboť tento samotář nosil svoji masku stejně neobratně, jako nosí venkovan...oblek velkoměstského člověka.*⁴⁸ Charakteristické pro Nietzscheho bylo to, že na veřejnosti, vždy vystupoval s určitou maskou. Sám říká, že: *„Hlubokomyslní lidé si ve styku s ostatními připadají jako komedianti, neboť aby došli pochopení, musí vždy přilhat nějaký povrch.*⁴⁹

Nietzsche po celou dobu svého dospělého života trpěl chronickými bolestmi. V jeho osobě se tak tragicky potkává samota a utrpení. To jsou ty nejvýznamnější rysy jeho duše, které měly bezesporu vliv na jeho práci. Právě tehdy, když je mu nejhůř, kdy utrpení a samota dosáhnou takové míry, že jsou již neudržitelné pro život, Nietzscheho duch povstává, zdánlivě jen proto, aby vzápětí cyklicky zaniknul ve vlastní síle svého extrémního ducha.⁵⁰ Vztah Nietzscheho k osobnímu utrpení vyjadřuje tvrzení, že: *„Co mně nezahubí, činí mne silnějším!*⁵¹

---

⁴⁶ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., Str. 59.

⁴⁷ Srov. ANDREAS-SALOMÉ, Lou. *Friedrich Nietzsche ve svých dílech*. Praha: Torst, 1996. ISBN 8085639750., str. 18.

⁴⁸ Tamtéž., str. 19.

⁴⁹ Tamtéž., str. 19.

⁵⁰ Srov. Tamtéž., str. 21.

⁵¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo: Soumrak model, čili, Jak se filosofuje kladivem*. Praha: Naše vojsko 1993, ISBN 80-206-0270-4., str. 24

2 Nietzscheho intelektuální vývoj

Nietzscheho intelektuální vývoj lze rozdělit do čtyř etap. V následující kapitole se je pokusím chronologicky představit tak, aby vyniklo, že se nejednalo o postupné vývojové změny, ale spíše o skokové předěly, ve kterých se měnila i Nietzscheho osobnost.

2.1 První etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje

První etapa představuje období Nietzscheho života do roku 1865. Jedná se o Nietzscheho mládí. Nejdůležitější období v životě člověka. Takové, které zanechává významné stopy v lidské osobnosti. U Nietzscheho zde dochází k první snaze vyrovnat se se svou rodinou. V tomto období je ještě silně a upřímně věřící. Důležitými faktory, které jej ovlivnily v tomto období, je jeho rodina a také její luteránská tradice, která je úzce spjata s výkonem církevního povolání, jež se v jeho rodině dědilo po několik generací. Tento odkaz Nietzscheho otce byl v tomto období stále aktuální i přesto, že Nietzsche svého otce fakticky nemohl poznat. V matných vzpomínkách se mu jeho otec spojil s představou a atributy Boha Otce.⁵²

Otázkou zůstává, jaký by byl Nietzscheho život, kdyby jeho otec žil. Odpověď však nikdy nezjistíme. Mým osobním názorem je předpoklad, že pokud by jeho otec žil, Nietzsche by se vyvíjel jinak. Pravděpodobně by nebyl tolik radikální a možná by dokončil své studium teologie.

Prvních dvacet let Nietzscheho života bylo asi nejklidnějším a nejstabilnějším obdobím. I když člověk v tomto období prochází pubertou, nezdá se, že by Nietzscheho extrémní duch povstal právě v této době. V závěru dvacetiletí tohoto období se začíná objevovat první zlom.⁵³

2.2 Druhá etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje

Druhá etapa Nietzscheho vývoje je datována do let 1865 až 1876. V tomto období definitivně opouští svou víru, pod vlivem mlado-hegeliánské kritiky náboženství. Svůj

---

⁵² Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 60.

⁵³ Srov. Tamtéž., str. 59.

rozchod s náboženstvím zpečetí odchodem z teologické fakulty.⁵⁴ Jeho sestra se jej snažila přesvědčit o jeho omylu v dopise, na který jí odpověděl toto: „*Hledáme snad při svém bádání klid, mír nebo štěstí? Nikoli, pouze pravdu, i kdyby byla nanejvýš děsivá a odporná...Zde se lidské cesty rozcházejí, chceš-li získat mír duše a štěstí, pak věř, chceš-li být učedníkem pravdy, pak zkoumej*“.⁵⁵ Toto rozhodnutí však přineslo problémy do jeho vztahu s matkou, které si již nikdy nevrátily do původní podoby.

Dále se v této době poprvé setkává s filosofií. Toto setkání bude pro jeho život tak zásadní, že i když dokončí studium filologie, tak spíše než filologem bude svými následovníky nazýván filosofem. Je doslova omámen filosofií Arthura Schopenhauera a jeho metafyzikou. Dokonce byl ovlivněn Schopenhauerem tak, že si špatně vyložil Langeovy dějiny materialismu.⁵⁶ V dopise svému příteli se k Langeovy vyjadřuje tvrzením, že: „*1. Smyslový svět je produktem naší organizace. 2. Naše viditelné (tělesné) orgány jsou všem ostatním částem jevového světa jen obrazy neznámého předmětu. 3. Naše skutečná organizace pro nás zůstává právě tak neznámou jako skutečné vnější věci. Máme před sebou neustále jen produkt obou. ... Vidiš, že dokonce i při tomto přísném kritickém stanovisku náš Schopenhauer ob stojí, ba znamená pro nás ještě více...má-li filosofie povznášet, pak přinejmenším neznám žádného filosofa, který povznášel více než náš Schopenhauer.*“⁵⁷

V životě Nietzscheho filosofie nahradila náboženství. Nietzsche potřeboval vědět co je pravdivé. To, co mu předkládalo náboženství, však nevydrželo racionální kritiku. Nietzsche v té době potřeboval garanta, silnou osobnost, která by mu potvrdila, že jeho cesta k poznání je správná. Tímto novým „Bohem“ se mu stal Schopenhauer a novou „Bibli“ se pro něj stalo Schopenhauerovo dílo „*Svět jako vůle a představa.*“⁵⁸

Wagner a Schopenhauer jsou dvě osobnosti, které Nietzscheho ovlivnily v tomto období nejvíce. Bohužel nikdy neměl možnost se se Schopenhauerem setkat osobně. S Wagnerem se mu to však podařilo. Byl o třicet let starší a stal se pro Nietzscheho novým otcem. Čerpal od něj nové estetické poznatky, které promítnul do knihy „*Zrození*

---

⁵⁴ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 59.

⁵⁵ Tamtéž, str. 68.

⁵⁶ Srov. FRANZEL, I. Friedrich Nietzsche. V Praha: Mladá fronta, 1995, ISBN 80-204-0517-8 Str. 43.

⁵⁷ Tamtéž. Str. 45.

⁵⁸ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 69.

tragédie“. Dále pak přijal za svou Wagnerovu myšlenku velikosti, tedy předpoklad, kdy lidský duch, svobodný a otevřený, je jediným vlastním limitem.⁵⁹

Skrze Wagnera je Nietzsche konfrontován s ideologií národního socialismu. Právě u něj, v jeho pracích, lze nalézt přímé svědectví o zvrácenosti tohoto myšlenkového směru. Nietzschemu však byly tyto názory cizí a jsou pravděpodobně i důvodem jejich vzájemného rozchodu. Vrcholem a finální tečkou za přátelstvím těchto dvou osob se stal hudební festival v Beyreuthu.⁶⁰

Rozchod s Wagnerem je předzvěstí další krize Nietzscheho přesvědčení. Zpočátku se velmi nepatrně, vedle myšlenek Schopenhauera a Wagnera, začala u Nietzscheho objevovat další myšlenka a tou byla věda. Nietzscheho inklinace k ní rostla stále více a to až tak, že oba významné inspirátory tohoto období zastínila a zapříčinila Nietzscheho odvrát od nich. Jedná se zejména o vliv A. Langa, P. Rea a také vliv evoluční teorie, které můžeme identifikovat jako příčiny jeho pozdějšího anti-metafyzického postoje. Vydáním díla „*Lidské, příliš lidské*“ se od svých dřívějších inspirátorů distancuje veřejně. Odmítne Schopenhauerovu metafyziku, o Wagnerovi se zde ani nezmíní. Mění se celý jeho styl, objevují se nová slova a slovní spojení. Věda, vědecká metoda a vědecké pozorování to je nový Nietzscheho jazyk.⁶¹

2.3 Třetí etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje

Třetím obdobím, které jsme schopni rozeznat v Nietzscheho intelektuálním vývoji, je čas mezi léty 1876 až 1883. Klíčovou roli zde sehrává jeho zhoršující se zdravotní stav. Díky němu je nucen opustit svou práci. Nietzsche hledá životního partnera, bohužel jeho snahy vycházely na prázdno. Jeho snaha získat lásku své přítelkyně Lou Salomé, byla naprostým zklamáním.⁶²

Toto období je typické pro Nietzscheho skepsi, která je příčinou uvědomění si nihilismu.⁶³ Snaží se z něj však vymanit, a to pomocí určité formy transcendence⁶⁴. Podobný stav zažil již na přelomu prvního a druhého období. První vlna skepse byla zažehnána setkáním s myšlenkami Schopenhauera a osobním setkáním s Wagnerem.

---

⁵⁹ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 71.

⁶⁰ Srov. Tamtéž., str. 73.

⁶¹ Srov. Tamtéž., str. 75.

⁶² Srov. Tamtéž., str. 61.

⁶³ Postoj, který popírá a odmítá platnost všech hodnot, autorit a podobně.

⁶⁴ Přesahování smyslových i rozumových možností, skutečností.

Nynější krize propukla v plné výši. Nechá plně projevit svého stylistického genia. Pravděpodobně prvně ve svém životě zažívá pocit opravdové tvůrčí svobody. Limity, které si nastavil v předchozím období, tady přehodnocuje a opouští. Jeho hlavním a jediným kritériem je vědeckost, tedy ověřitelnost.⁶⁵ Nietzsche sám uvádí, že: „*Znakem vysoké kultury je více si vážit malých, všedních pravd, nalezených přísnou metodou, nežli oblažujících a oslnivých omylů, které pocházejí od lidí z doby metafyziky a umění*“.⁶⁶

Ke konci tohoto období je Nietzsche na pokraji svých sil, je emocionálně, intelektuálně i fyzicky na dně. Pomýšlí na sebevraždu. Obrat v jeho životě je však nečekaný. Během jednoho roku se odráží od absolutního dna k nové vlně energie a nadšení. Inspirace, která jako by vznikla z ničeho, byla příčinou vzniku jeho knihy „*Tak pravil Zarathustra*“.⁶⁷

2.4 Čtvrtá etapa Nietzscheho intelektuálního vývoje

Poslední období Nietzscheho intelektuálního vývoje datujeme od roku 1883 do roku 1889. Nietzsche se ještě více než kdy jindy uzavírá před světem a veškerou svou energii věnuje psaní. Tato část jeho života je pokládána za vrchol v jeho intelektuální i literární činnosti. Objevuje nový způsob transcendence, která vychází z naprostého skepticizmu.⁶⁸ Objevuje nová témata, koncipuje teorie o nadčlověku, věčném návratu a vůli k moci. Jeho beznaděj, či skoro až deprese, je nahrazená euforií, ale zároveň i znechucením, které bylo způsobeno nezájmem veřejnosti o jeho myšlenky. Nietzsche myslitel se postupně mění na Nietzscheho zvěstovatele. Vrcholem tohoto období je rok 1888. V tomto roce dosahuje Nietzsche svého maxima, opouští veškeré zábrany a dosahuje absolutního mistrovství ve svém rodném jazyce.⁶⁹

Nietzscheho myšlenkami, vycházejícími ze čtvrté etapy jeho intelektuálního vývoje, se zabývám a podrobněji je představuji ve čtvrté kapitole mé bakalářské práce.

---

⁶⁵ HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 75.

⁶⁶ Tamtéž, str. 81.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, str. 92.

⁶⁸ Blízký agnosticizmu a nihilismu. Snaží dokázat relativnost lidského poznání, na jeho nedokazatelnost a závislost na různých podmínkách.

⁶⁹ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 64.

3 Nietzscheho kritika metafyzické tradice

Následující kapitola bakalářské práce je věnována pojetí metafyzické tradice před obdobím Nietzscheho myšlenek a pojetí kritiky této tradice v dílech Friedricha Nietzscheho. Rovněž zde nastiňuji obecná kritéria metafyzických systémů. Kapitola je rozdělena na podkapitoly, které na sebe logicky navazují.

3.1 Obecné pojetí metafyzických systémů

Metafyzika je označení filosofické disciplíny. Její role v dějinách filosofie je rozporuplná. Někteří autoři ji chápou jako základ filosofie, jiní ji odmítají a označují za zdánlivé vědění, které má blíže k náboženství a umění. Pojem metafyzika vznikl uměle, a to autorem Andronikem Rhodským, který v 1. století před naším letopočtem řadil spisy Aristotela. Metafyzikou označil spisy, které svým tématem následují za přírodovědeckými spisy. Zájem metafyziky se soustřeďuje jak na bytí obecně, tak i na bytí v nejdokonalejší formě. Aristoteles pojmenoval tuto dokonalou formu bytí „*první hybatel*“, křesťanská tradice ji pojmenovává „*Bůh*“.⁷⁰

Základními kritérii metafyzických systémů jsou pravdivost, systematičnost a přítomnost podstaty.⁷¹

Pokud metafyzické pravdy stojí na počátku všech věcí, je nezbytné, aby byly nanejvýš pravdivé. Kdyby byly lživé, nedovolovaly by nám jakékoliv poznání. Kdyby nebylo systematičnosti, neviděli bychom vztah mezi jednotlivými jsoucny a nemohli bychom aplikovat tuto strukturu na svět. Znali bychom první příčinu, ale nedokázali bychom určit, jak dále ovlivňuje svět. Posledním kritériem je podstata. Metafyzické systémy pracují s podstatou nevyhnutelně. Hledají první principy, první jsoucna, která jsou pravdivá a slouží člověku jako základ, díky kterému jsem schopni konstruovat pomyslnou realitu.⁷²

---

⁷⁰ Srov. *Filosofický slovník: Metafyzika*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-718-2064-4.

⁷¹ Srov. RICHARDSON, John. *Nietzsche's System* [online]. New York: Oxford University Press, 1996 [cit. 2012-06-09]. ISBN 0195098463., str. 3. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Iuv4nbGrZ0wC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

⁷² Srov. Tamtéž., str. 4.

Ve filosofii existuje tradice metafyzických systémů, která předchází Nietzscheho dobu. Tyto systémy mají společné to, že vycházejí z určitého metafyzického jádra. To předpokládá existenci substance, tedy něčeho základního, co určuje veškerou realitu. Otázky, kterými se metafyzika zabývá, můžeme ztotožnit s otázkami ontologie. Tedy proč něco spíše je, než není nebo jaký je rozdíl mezi jednotou a mnohostí a další.⁷³

3.2 Nietzscheho kritika tradičního pojetí metafyzických systémů

Nietzsche zaujímá nestandartní přístup ke kritice metafyziky. Jestliže se člověk tímto tématem kritiky metafyziky zabývá, může zvolit několik přístupů. Lze srovnávat jednotlivé metafyzické teorie a následně z nich vyvozovat určité závěry nebo se můžeme pokusit sledovat vznik těchto teorií – podmínky jejich vzniku, jejich vývoj a odlišnost od standartních vědeckých faktů. Přístup, který zvolil Friedrich Nietzsche, bychom mohli označit pojmem „*historická filosofie*“, což v podstatě znamená, že cílem jeho přístupu bylo rozkrýt motivy vzniku.⁷⁴

Nástrojem se mu pro tento přístup staly poznatky speciálních věd, jako jsou psychologie, evoluční teorie a filozofie řeči. Na úkor těchto prostředků ustupuje tradiční metoda filozofie, tedy argumentační konfrontace, do pozadí. Zkoumání logické argumentace daných metafyzických systémů je do určité míry idealizovaný přístup. Metafyzika konstruuje ideální neměnné entity⁷⁵ a světy, které zkoumá, skrze logiku, tedy ideální jazyk, ve kterém není prostor pro neracionálnost. Paradoxně se však člověk chová nelogicky. Nelogičnost je vepsaná jak do přirozeného jazyka a umění, tak i do náboženství. Jedná se o tak výrazný projev lidské existence, že jej nelze jen tak jednoduše odstranit, bez toho aniž by došlo ke zjednodušení.⁷⁶

Nietzscheho kritika je také zaměřena na fiktivnost metafyzických pojmů. Metafyzika operuje lidskými pojmy o skutečnosti, avšak odmítá zkoumat samotný vznik těchto pojmů, což Nietzsche odmítá. Pokud je jazyk člověka ztotožňován se skutečností samou, absolutně

---

⁷³ Srov. RICHARDSON, John. *Nietzsche's System* [online]. New York: Oxford University Press, 1996 [cit. 2012-06-09]. ISBN 0195098463., str. 3. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Iuv4nbGrZ0wC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

⁷⁴ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 97.

⁷⁵ Objekt zkoumání, podstata dané věci

⁷⁶ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 97.

nemůže být žádným poznáním. Člověk se totiž vztahuje vůči věcem skrze své představy a tento svůj vztah artikuluje řečí.⁷⁷ Myslím si však, že důvody vzniku metafyziky nejsou fiktivní. Otázky, na které se snaží odpovědět, mají ve filozofii své místo.

Společně s Nietzscheho obratem vůči metafyzice přichází i obrat ve stylu jeho psaní. Opouští tematicky jednotná pojednání a zaměřuje se spíše na aforistické poznámky. Důvody této změny nejsou známy, existuje však předpoklad, že jedním z významných důvodů takovéto změny, bylo zhoršení Nietzscheho zdravotního stavu a taky postupné zhoršování jeho zraku.⁷⁸

Nietzsche kritikou ontologie, přeneseně kritizuje Immanuela Kanta a jeho systém „*věcí o sobě*“. Kant předpokládá, že naše smyslová zkušenost je podmíněná existencí transcendentálních entit, které jsou základem našeho vnímání. Tyto entity nazval „*věcí o sobě*“. Chápe je jako zdroj naší smyslové zkušenosti, avšak říká, že tento zdroj je pro člověka nedosažitelný skrze zkušenost. Člověk je odkázán na pouhé myšlení si o nich.⁷⁹

Kdyby však transcendentální svět byl neměnný, stejně by člověk nebyl schopen ho pozorovat. Zde se Kant dopustil chyby, jelikož přisoudil kategorii příčiny „*věcem o sobě*“. Pro Nietzscheho je však systém důležitý, i když nemáme možnost zjistit, zda je pravdivý či není. Můžeme předpokládat, že je nástrojem vytvořeným člověkem - zjednodušením pomyslné transcendentální reality. Díky uvědomění si tohoto vztahu může pracovat se systematickostí, ale zároveň jí nepřisuzovat žádnou pravdivostní hodnotu.⁸⁰

Stejná Nietzscheho kritika se snaší na pojem substance⁸¹. Ze zkušeností se vše mění, neexistuje jsoouco, které by v kontextu změny jsoouco okolo sebe, zůstalo stálé a neměnné. Člověk vytváří pojem substance jako hypotetickou entitu, která stojí při vzniku veškerého bytí. Právě člověk je tím, kdo přisuzuje predikáty subjektu. Důvody proč vůbec člověk vnímá substanci jako neměnnou podstatu, jsou dány skrze jazyk. Lidé a jejich myšlenky jsou v jazyce, gramatika nám nutí subjektům přisuzovat predikáty. Tento vztah v jazyku automatický převádíme i na vztah věcí a jejich vlastností.⁸²

---

⁷⁷ Srov. KOUBA, Pavel. *Nietzsche: filosofická interpretace*. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2006., Oikúmené, sv. 127. ISBN 80-729-8191-9. Str. 30.

⁷⁸ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 98.

⁷⁹ Srov. *Filosofický slovník: Věc o sobě*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-718-2064-4.

⁸⁰ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 100.

⁸¹ Podstata, neměnný základ

⁸² Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 100.

Nietzsche napadá iluzornost metafyziky, kterou chápe jako čistě lidský produkt, a stejně tak i její pojmosloví. Metafyzika předpokládá dva světy - svět našich zkušeností a svět o sobě. Lidská iluze pak spočívá v tom, že aplikujeme představy a zákonitosti našich představ do světa o sobě, ke kterému nemáme žádný přístup. Tento zásadní rozpor lze nejlépe ilustrovat na ontologii, ale stejně tak i ve speciálních vědách. Speciální vědy a jejich zákonitosti jsou definovány naší zkušeností. Bariéra, která zeje mezi světem zkušenosti a světem o sobě, je však nepropustná a nelze tedy nárokovat speciální schopnost popisovat svět o sobě. Nietzsche předpokládá, stejně jako David Hume, že neexistuje příčinnost ve sféře jevů. Můžeme zde pouze mluvit o následnosti.⁸³

Kauzalitu se Nietzsche snaží vysvětlit skrze psychologii. Představa člověka vychází z vnímání sebe samého a z jeho zkušenosti s vůlí. Člověk vnímá sebe sama a své tělo skrze smysly. Má-li zkušenost s tlakem věci na svou pokožku, děje se to skrze uchopení věci do svých rukou. Cítí pohyb svalstva při chůzi, cítí odpor tělesa, když se ho snaží zvednout ze země. Zároveň má zkušenost s tím, že když se rozhodne utíkat, tak utíká, když se rozhodne hodit kámen do rybníka, tak jej hodí. Člověk má tedy i volní zkušenosti.⁸⁴

Lidské chápání příčiny je tedy spojeno s chtěním. Člověk mylně předpokládá, že příčinou přenesení objektu z bodu A do bodu B je například mechanický pohyb rukou. Nietzsche předpokládá, že tomu tak není. Zdroj tohoto falešného pocitu se snaží najít v psychologii člověka a spojuje jej s pocitem chtění a svobodnou vůlí. Změnu v jevech tedy nelze jednoduše převést na vztah příčiny a účinku mezi objekty, pouhé pozorování změny nedává žádné argumenty pro vnímání příčinnosti. Můžeme předpokládat chtění u cizích lidí, ale myšlenkové pochody jiných individuí jsou před námi uzavřeny. Na základě podobnosti s jinými lidmi však předpokládáme, že jejich motivy budou podobné, ale jistí si tím být nemůžeme.⁸⁵

---

⁸³ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str.

⁸⁴ Srov. Tamtéž, str. 100.

⁸⁵ Srov. Tamtéž, str. 102.

4 Nietzscheho teorie v 80. letech 19. století

V této kapitole bakalářské práce se podrobně věnuji myšlenkám a teoriím Friedricha Nietzscheho z období 80. let 19. století, a to „*Teorii vůle k moci*“ a „*Nauce o navrácení*“. Kapitola je strukturována do čtyř podkapitol, představujících tyto jednotlivé teorie, ukazující Nietzscheho filosofické pojetí interpretace a v závěru kapitoly je uvedeno celkové zhodnocení předložených poznatků.

4.1 Teorie vůle k moci

V osmdesátých letech Nietzsche rozvíjí pojetí skutečnosti, které i když neužívá tradiční pojmový aparát metafyziky, jedná se jednoznačně o koncepci metafyzické. V rámci této kapitoly se pokusíme o okrajový průzkum Nietzscheho myšlenek z tohoto období.⁸⁶

K problematice struktury světa říká: „*A víte také, čím je mi svět? Mám vám ho ukázat ve svém zrcadle? Tento svět: obludná síla bez počátku, bez konce pevná a neúprosná velikost síly, která se nezvětšuje, která se nespotřebovává, nýbrž jen proměňuje a v celku je velká stále stejně beze změn...není obklopen ničím než svou mezí...moře bouřících se a vzdouvajících se sil, věčně se proměňující, věčně ustupující ...*“⁸⁷

Použití pojmu „*síla*“ modernímu člověku evokuje fyziku či mechaniku. Chápat Nietzscheho citát skrze znalosti a intuitivní přesvědčení by však nebylo dobrým úvodním krokem. Nietzsche kritizoval fyziku i mechaniku a jejich snažení o aplikaci teorií na svět o sobě. Jedná se o konstrukty, kterými lidé interpretují skutečnost, realita je však jiná. Odmítnutím nutnosti nepřisoudíme realitě nahodilost. Pokud bychom však realitě, přírodě, nutnost přisoudili, znamenalo by to, že existuje ještě další subjekt, který by ji determinoval zvnějšku. To Nietzsche razantně odmítal. Neexistují zákony, které platí o sobě a které by byly poznatelné skrze lidský intelekt, stejně tak neexistují zákony stanovené Bohem.⁸⁸

---

⁸⁶ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 107.

⁸⁷ Tamtéž, Str. 108,

⁸⁸ Srov. Tamtéž, str. 108.

Působnost síly je definována samotnou silou. Ta definuje sebe sama. Nietzsche se snaží popsat, jak tato síla funguje.⁸⁹ Dle mého názoru však Nietzsche musí do určité míry přistoupit ke skutečnosti skrze interpretaci. To, o co se snaží, je výklad skutečnosti tak, aby byl člověk schopen pochopit vztažnost této síly. Je však otázkou, zdali uvědoměním si vztahu člověka k „poznání“ reality, jakož to interpretaci, ho k tomuto postupu nějak ospravedlňuje.

Myslím si, že Nietzsche nutně potřebuje interpretovat, jinak by nebylo možné sdělit toto poznání. Skutečnost chápe současně jako neměnně velikou sílu a zároveň síly, které neustále mění svou velikost vůči sobě navzájem. Musí se snížit na úroveň kritizovaných, zastavit, aby byl schopen demaskovat sílu, tak, aby pochopil vztahy mezi jednotlivými silami, které jsou obsažené v ní.

Autor Rod říká že: „*Síly, které jsou základem všeho dění, chápal Nietzsche jako nerozlehlá centra sil, resp. jako kvanta moci, která jsou nevzniklá, nedělitelná, nepomíjející a jejich počet je stále konstantní. Konkurojí si navzájem, takže působí nejen v poměru k vlastní síle, nýbrž i ve vztahu k síle jiných kvant moci*“.⁹⁰ Síla má stále stejné množství energie, která se skládá z jednotlivých kvant moci. Celková energie celku se nemění, ale poměry energie u jednotlivých sil se změnit mohou. Pokud jedno kvantum moci změní velikost své energie, další kvanta moci musí tuto změnu vyvážit, tak, aby celkové množství energie zůstalo stejné. Tyto změny v jednotlivých kvantech moci vnímá člověk jako mechanickou kauzalitu, tedy následnost příčiny a účinku.⁹¹

Pokud bychom klesli na úroveň metafyziky, mohli bychom označit sílu za pasivní princip. V tomto případě by nám chyběl další princip, který je schopen působit na poměr mezi jednotlivými kvanty moci. Představme si, že tento princip působí na jedno kvantum, u kterého bude schopen změnit množství energie v něm a tedy vyprovokovat změnu v jiných kvantech moci. To, v jakém vzájemném poměru skončí všechna kvanta, je otázkou vůle každého z nich. Vůle je tedy aktivním principem, který je schopen kauzálně působit, ale pouze na jinou vůli.⁹² Nietzsche říká, že: „*Neexistuje žádná jiná kauzalita, než*

---

⁸⁹ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 109

⁹⁰ Tamtéž, Str. 109.

⁹¹ Srov. Tamtéž, Str. 109.

⁹² Srov. Tamtéž, Str. 109.

*kauzalita vůle k vůli.*⁹³ Röd to zhodnotil následovně: „*Ryzí působnost existuje pouze v oblasti volných, kvalitativně určených sil.*“⁹⁴

Skutečnost, tedy svět síly, potažmo silových center, je prostorově konečná. Čas je u Nietzscheho někdy vnímán jako fenomén, což vyjadřuje tvrzením, že: „*Věřím v absolutní prostor, jako substrát síly...čas věčný. Avšak o sobě neexistuje ani prostor ani čas.*“⁹⁵. Někdy mu přisuzuje existenci, když říká: „*Bezčasové odmítnout... „Změna“ patří dovnitř bytosti, tedy i časovost.*“⁹⁶ Pojetí prostoru v kontextu Nietzscheho filosofie rovněž není přesně určeno. Někdy tvrdí jeho neexistenci, jindy mu přisuzuje realitu nezávislou na subjektu. Pravděpodobně však je, že silová centra jsou prostorově i časově určena tak, že čas je chápán jako nekonečný a prostor jako konečný. Účelovost v přírodě je tedy pro Nietzscheho nepřipustná. Pokud by existoval cíl, ke kterému spěje dění v přírodě, tak v kontextu nekonečně uplynulého času, by jej někdy v budoucnu bylo dosaženo. Tímto by veškeré dění postrádalo smysl.⁹⁷

Hobbes tvrdil, že základním pudem člověka je snažení po získání moci.⁹⁸ Nietzsche tento koncept rozvíjí a touhu po moci nepřisuzuje pouze člověku, ale i zvířatům, rostlinám, dokonce i organickému světu. K tomu závěru dospěl skrze extrapolaci, tedy skrze princip, kdy z úzce vymezené oblasti, jsme schopni nalézt analogie v oblastech širších.⁹⁹

Nietzsche chápe vůli jako baterii, ve které se akumuluje životní síla. Není pak problém přenést tento zdroj síly i na jiná jsoucna než jsou lidé. Dokonce toto musí udělat, protože pokud by jeho koncepce síly a vůle byla aplikovatelná pouze na člověka, jeho koncepce světa by nemohla získat atributy, které jim přisuzuje. Nutně tedy vůle k moci musí být podstatou skutečnosti.¹⁰⁰ Podobné myšlenky můžeme nalézt u Hérakleita.¹⁰¹

Nietzscheho koncepce světa, je vybudována tak, že pokud je čas nekonečný, musí docházet k neustále změně, k dění. Svět nemá konce ani začátku, z principu nemůže mít

---

⁹³ THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoyemh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoyemh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 109

⁹⁴Tamtéž, str. 110.

⁹⁵Tamtéž, str. 110.

⁹⁶Tamtéž, str. 110.

⁹⁷ Srov. Tamtéž, str. 113.

⁹⁸Srov. Thomas Hobbes. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 26. 1. 2006, 23. 5. 2012 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hobbes

⁹⁹ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoyemh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoyemh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 111.

¹⁰⁰ Srov. Tamtéž, Str. 113.

¹⁰¹Srov. Hérakleitos. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 28. 6. 2004, 5. 6. 2012 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/H%C3%A9rakleitos>

cíl. Tento svět nikdy nedosáhne stability, nikdy nebudou poměry mezi kvanty moci takové, aby se tento systém stal rovnovážným, což by mělo za příčinu zastavení dění. Charakteristikou skutečnosti je neustálá změna, mnohost a protiklad. Opakem těchto vlastností je setrvalost, jednota, numerická určitost. Tyto kvality přisuzujeme světu jevů. Mezi světem jevů a skutečností je propastný rozdíl.¹⁰²

Pokud bychom se spokojili s tímto vysvětlením, nedosáhli bychom ničeho jiného nežli Kant. Nietzsche se však snaží s Kantem vyrovnat a jeho koncepce světa o sobě a světa jevů musí pokračovat dále, než u Kanta. Metodu, kterou volí, popisuje v díle „*Soumraku model*“. Jedná se tedy o určitou epistemologii. Epistemologie se snaží zjistit metody, jakými jsme schopni poznat pravdivý svět. Začíná u skepse. Je nutné si uvědomit, že mezi světem o sobě a světem jevů je, tak jak jej chápe Kant, propastný rozdíl. Rozdílnost tohoto světa je taková, že je až nemožné člověku mezi ně proniknout. Nietzsche však tento přístup odmítá, protože tvrdí, že nepotřebujeme hledat pravdivý svět, abychom jej byly schopni poznávat. Lidé jsou schopni poznání, a to jestli je pravdivé, či není, je okrajové. To, co je důležité, je, jestli je toto poznání užitečné. Odmítá tedy svět o sobě, protože je vytvořen pouze smyšlenými věcmi.¹⁰³

4.2 Nauka o navrácení

Na začátku 80. let 19. století se u Nietzscheho objevuje další významná myšlenka. V literatuře bývá obecně pojmenována jako „*nauka o navrácení*“. První zmínku můžeme nalézt v knize „*Radostná věda*“, kde Nietzsche píše: „*Tento život, jak jej teď žiješ a jaks jej žil, budeš muset žít ještě jednou a ještě nespočetně krát a nebude v něm nic nového, nýbrž musí se ti navracet každá bolest a každá rozkoš a každý nápad a vzdech a vše, co bylo tvém životě nevyřlovně malé i velké, a všechno ve stejném pořadí a sledu...Věčné přesýpací hodiny bytí se stále znovu obracejí – a ty s nimi, zrnko prachu!*“¹⁰⁴ Tento filosofický koncept je pro Nietzscheho unikátní a nikdo z jeho současníků nepracuje s takovými myšlenkami. Nauka o navrácení představuje předpoklad, že veškeré dění světa

---

¹⁰² Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 113.

¹⁰³ Srov. Tamtéž, str. 114.

¹⁰⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 2. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7198-080-3. Str. 198.

probíhá cyklicky, vše, co se člověku stalo, se mu již nespočetněkrát stalo v jeho minulosti a ještě se mu nespočetněkrát stane v budoucnosti.¹⁰⁵

Nietzsche tuto koncepci dále rozvíjí v „*Zarathustrovi*“, kde se z ní spíše stává metafora. Vývoj této myšlenky je rovněž specifický. Lze s jistotou určit, že v počátku pro Nietzscheho byla spíše vizí. Původně neměl potřebu ji nějak blíže vysvětlit, nebo snad podat důkaz této nauky. V poznámce z posledního roku jeho života, se však snaží tuto teorii vysvětlit. Hlavním předpokladem je, že svět je tvořen konstantní velikostí síly, která je tvořena konstantním počtem silových center, neboli kvant moci. V těchto kvantech dochází k nikdy nekončícím vzájemným změnám poměrů těchto sil. Pokud je čas nekonečný, je množství těchto vzájemných poměrů konečné. Dojde-li tedy k vyčerpání všech možných poměrů, je logické, že v nekonečném čase se tyto poměry budou nekonečně opakovat. Dokonce by se tyto cykly musely přesně opakovat, a to proto, podle jeho názoru kauzalita funguje pouze od síly k síle. Funguje-li svět tímto způsobem, jedná se o určitý druh metafyziky, protože celkový souhrn stavů je jednou provždy určen, a proto to není dění, ale bytí. Díky nauce o věčném návratu dochází u Nietzscheho k nové koncepci věčnosti. Jsou-li jeho předpoklady správné, věčnost pak není neomezené trvání a ani bezčasovost. Věčnost je nekonečnost okamžiku, kdy každé teď se stává nekonečným, skrze svou přítomnost v jednotlivých cyklech.¹⁰⁶

4.3 Nietzscheho pojetí interpretace ve filosofii

Nietzsche pracuje s pojmem interpretace. Ta mu neslouží pouze jako epistemologický aspekt. Tento pojem úzce souvisí i s Nietzscheho systémem vůle. Koncepce interpretace je následující: člověk interpretuje, všechny lidské motivy jsou řízeny lidskými pudy. Interpretace jsou tedy motivovány na základě pudů.¹⁰⁷ V pudech se zosobňuje vůle k moci, tedy skrze implikaci docházíme k závěru, že vůle k moci interpretuje. Interpretování samo má podle Nietzscheho jsoucnost, jelikož tvrdí, že: „*Nesmíme se ptát: Kdo tady interpretuje? Interpretování samo, jakožto forma vůle k moci má jsoucnost (ale nikoli jako „bytí“, nýbrž jako proces, dění) jakožto afekt.*“¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 114.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž, Str. 116.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž, Str. 117.

¹⁰⁸ Tamtéž, Str. 117.

Na základě těchto podkladů je zjevné, že to, jaký význam Nietzsche dává interpretaci, je poněkud jiné, než je standardní význam tohoto slova. Hra sil, která je základem skutečnosti, konstruuje anorganické objekty a stejně tak ovlivňuje evoluci a vývoj organismu až k člověku. V člověku podmiňuje jeho afekty a skrze afekty pak myšlenky a emoce a tedy i jejich interpretace v tradičním slova smyslu. Mluví dále v příkladu o interpretaci, že jejím významem je opanování. Přeneseně lze říci, že data interpretujeme tak, abychom byli schopni předvídat a ovlivnit následující dění. Tedy se jedná o ovlivňování věcí v zájmu zachování a rozvíjení jejich moci. Každé jsoucno musí ze své podstaty interpretovat, protože z principu se snaží o největší podíl na síle. Každá interpretace je správná a v kontextu jiných má své výlučné místo v systému. Pokud přijmeme, že každá věc je tohoto schopná, je pravděpodobné, že Nietzsche tím myslel, radikální relativismus.¹⁰⁹

4.4 Zhodnocení poznatků kapitoly

Koncept vůle k moci, tak jak se objevil u Nietzscheho v 80. letech 19. století, nám ukazuje, že ve skutečnosti se v jeho myšlenkách objevují více než jen náznaky nějakého metafyzického konceptu. J. Richardson tento systém pojmenovává jako „*power ontology*“, neboli ontologie síly.¹¹⁰

Nietzsche chtěl být fenomenalistou. Tento gnozeologický postoj uznává za poznatelné pouze jevy, tedy to, co je nám dáno bezprostředně skrze smysly. Tento přístup je opakem realismu a odmítá existenci jakýchkoli skrytých substancí. To, že se Nietzsche snaží, aby se tento pohled stal jeho vlastním, ale neznamená, že jeho snažení bylo úspěšné. Tato jeho touha po fenomenalismu, nebyla naplněna, protože se nedokázal oprostít od tradice metafyziky. Kořeny, které byly přítomné v dějinách filosofie a bezprostředně zde působily dva tisíce let, zůstaly u Nietzscheho na stejném místě jako u jeho předchůdců. To, co Nietzscheho neustále odvracelo od fenomenalismu, byla jeho osobnost. Pro Nietzscheho nebyla vlastní skromnost, ba naopak, toužil po vlivu, po moci, po velkém efektu. Tento

---

¹⁰⁹ Srov. THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779. Str. 119.

¹¹⁰ Srov. RICHARDSON, John. *Nietzsche's System* [online]. New York: Oxford University Press, 1996 [cit. 2012-06-14]. ISBN 0195098463. Str. 16. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Iuv4nbGrZ0wC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

pocit mu fenomenalismus dopřát nemohl. Osobně si myslím, že pro tento postoj je typická skromnost, a té se Nietzsche v jeho intelektuální práci nedostávalo.¹¹¹

---

¹¹¹ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 165.

5 Život a osobnost Arthura Schopenhauera

V následující kapitole přibližuji život Arthura Schopenhauera a jeho osobnost. Kapitola je rozdělena do tří podkapitol, které jednotlivá témata zpracovávají.

5.1 Teoretická východiska kapitoly

Arthur Schopenhauer není tak komplikovaným autorem, jakým je Nietzsche. Jeho myšlenky jsou konzistentní. Od vydání díla „*Svět jako vůle a představa*“ se jeho filosofický koncept v zásadě nezměnil. Samozřejmě můžeme najít některé události či specifické projevy jeho osobnosti, které ovlivnily jeho filosofii, avšak v porovnání s Nietzschem, jsou zanedbatelné. Toto je důvod, proč je Schopenhauerovi v mé bakalářské práci věnován menší prostor oproti podobně koncipované kapitole týkající se života Friedricha Nietzscheho.

5.2 Život Arthura Schopenhauera

Arthur Schopenhauer se narodil v Gdaňsku roku 1788. Jeho otec byl velkoobchodník. Poté co Gdaňsk připadl Prusku, se rodina přestěhovala do Hamburku, to bylo Schopenhauerovy pět let. Od svých jedenácti let žije ve Francii v přístavním městě Le Havre, u otcova obchodního partnera, naučil se zde výborně francouzsky. Po jeho návratu rodina hodně cestovala a spolu s mladým Schopenhauerem, navštívila státy jako Belgie, Francie a Švýcarsko. Po půlročním pobytu v Anglii se naučil anglicky na takové úrovni, že až do své smrti četl denně deník Times. Přáním jeho otce bylo, aby po něm zdědil jeho obchod a proto v šestnácti letech nastoupil do učení k jednomu hamburskému obchodníku. Jeho ambice však mířily výše. Chtěl se stát učencem. Do svých devatenácti let respektoval přání otce a snažil se dokončit učení po otcově smrti však učení opouští. Poté se začal připravovat na studium na vysoké škole.¹¹²

Společně se svou matkou, která byla o dvacet let mladší než otec, se přestěhoval do Výmaru. Jeho matka se v té době stala poměrně známou spisovatelkou, a její dům se stal

---

¹¹² Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

kulturním a duchovním centrem této oblasti. Navštěvovali ji významní autoři, jako byl například Goethe.¹¹³

Pro Schopenhauera, byla příprava na studium náročná, hlavní nedostatky měl ve znalosti klasického jazyku, a proto musel chodit na poměrně intenzivní doučování. V roce 1809 je přijat a následně začne studovat univerzitu v Göttingenu (Německo). Zde nejprve studuje medicínu a poté filosofii. Zde stráví přibližně dva roky. Po té přestoupí na vysokou školu v Berlíně. Záběr témat, která ho zajímala, byl široký. Zajímala ho fyzika, astronomie, psychologie, zoologie, archeologie, historie, literatura a poezie. V disertační práci se zabývala dostatečným důvodem ve filosofii. Po svém návratu do Výmaru je v kontaktu s Goethem, který ho inspiruje svou teorií o barvách. V tomto období jeho vztahy s matkou viditelně ochladly, mladému Schopenhauerovi se nelíbil matčin způsob života a tak se spolu často hádaly. Jejich vztah se úplně rozpadl a přestaly se vzájemně vídat. V následujícím období se žije v Drážďanech, kde pracuje na O vidění a barvách a dále na svém nejznámějším díle „*Svět jako vůle a představa*“, které publikuje v roce 1819.¹¹⁴

Schopenhauer nemusel nikdy pracovat, po smrti otce získal značné dědictví, a částečně kvůli své spořivosti, tak i svým schopnostem, ho nejenže udržel, ale i rozmnožil. Což mu dovolovala, fungovat a psát jako nezávislý autor.¹¹⁵

Následující období strávil cestami po Itálii, kde navštívil Řím, Benátky a Neapol. Do Berlína se vrátil a to z toho důvodu aby se zde stal profesorem, roku 1829 zde habilitoval. V Berlíně v té samé době, kdy tam byl Schopenhauer, působil i Georg Hegel. Schopenhauer, byl přesvědčen o své genialitě a tak záměrně plánoval své přednášky tak, aby se kryly s Hegelovými vystoupeními. V té době byl Hegel velmi populární. Bohužel o Schopenhauerovy přednášky byl nesrovnatelně nižší zájem než o Hegelovy. Byl tedy zklamaný a po jednom semestru Berlín opouští. Následujících deset let stráví cestováním, mezi Itálií, Drážďanami a Berlínem. Po vypuknutí epidemie cholery z Berlína prchá a již natrvalo se usazuje ve Frankfurtu nad Mohanem (Německo). Zde zůstal následujících dvacet let, zde i umírá a to v roce 1860.¹¹⁶

---

¹¹³ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Překlad Miroslav Petříček, Petr Rezek, Karel Šprunk. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. Studium (Karmelitánské nakladatelství), sv. 2. ISBN 978-807-1952-060. Str. 382.

¹¹⁴ Srov. Tamtéž. Str. 382.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž. Str. 382.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž. Str. 383.

5.3 Osoba Arthura Schopenhauera

Störig o Schopenhauery píše následovně: „Podle jednoho Schopenhauerova výroku, dědíme charakter po otci a inteligenci po matce. O něm to platí bez zbytku.“¹¹⁷ Jeho otec byl přísný, hrdá a neoblomný. Jeho matka, tak byla pravým opakem jeho otce. Byla živá, někdy trochu lehkomyšlná. Schopenhauer podědil, velkou pudovost a nezkrotnou vůli a bystrý intelekt, se zvýšeným zájmem o krásu. Tyto dvě složky odlišné složky, byly po celý Schopenhauerův život ve vzájemném sporu. Právě, snaha získat kontrolu nad smyslovostí. Právě tato polarita jeho osobnosti se objevuje i v jeho filosofii a to v tom, jak chápe svět jako vůli a představu.

Schopenhauer byl genius, nebo se jím alespoň sám nazýval. Přese své vysoké mínění o sobě, jeho dílu z počátku nebyla věnována, taková pozornost jakou by požadoval.¹¹⁸

Schopenhauer toužil po slávě a úspěch byl pro něj velké zadosti učinění, bohužel se mu ho dostalo až po vydání děl „*Parerga*“ a „*Paralipomena*“. Úspěch, který očekával se dostavil, by pro něj velkou změnou, která zapříčinila i na změnu jeho osobnosti. Stal se sdílnějším a společenštějším. Paradoxně si tento život užil jen krátce. Po své smrti věnoval veškerý majetek na dobročinné účely.¹¹⁹

---

¹¹⁷ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Překlad Miroslav Petříček, Petr Rezek, Karel Šprunk. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. Studium (Karmelitánské nakladatelství), sv. 2. ISBN 978-807-1952-060. Str. 383.

¹¹⁸ Srov. Tamtéž, str. 383.

¹¹⁹ Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

6 Nástin Schopenhauerova systému vůle

Tradice myšlenek, které ovlivnily Schopenhauera, sahají až k Platónovi. Ten rozděluje svět na pravý svět idejí a pak ten, co nazývá pouhými stíny, tedy světem jevů. Dále tvrdil, že filosofie je schopna působit podobně jako umění na afektivní složku lidské osobnosti. Schopenhauer dával Kantovi a Platonovi přednost před všemi jinými filosofy, a tak je můžeme určit, jako dva velké inspirátory jeho díla. Schopenhauerův vztah k tradici je ovlivněn tím, že při tvoření své metafyziky byl eklektikem. Spjoval různé závěry a podmínky tak, aby mohl podpořit své vlastní teorie. Jeho velkým přínosem však bylo to, že se pokusil změnit pohled na svět o sobě.¹²⁰

Dvěma základní prvky Schopenhauerova myšlení jsou pesimismus a voluntarismus. Pesimismus vyplývá z obecné představy, že náš svět je nejlepší z možných světů. Podle Schopenhauera je však toto tvrzení velmi daleko od pravdy. Zpochybněním této premisy útočí na racionální optimismus svých předchůdců idealistů, ale i proti Leibnitzovi a Spinozovi.¹²¹ Hlavní Schopenhauerova kritika, je zaměřena proti lidské mysli a rozumu a jejich údajné nezávislosti na světě jevů. Pozice rozumu je následující: je mimo zkušenost, ale zároveň je pravou příčinou smyslové zkušenosti. Kritika je založena na kauzalitě a jejím vztahu vůči rozumu a jeho schopnosti poznávat věci o sobě, které jsou pravou povahu skutečnosti, a která je zároveň příčinou našich vjemů. Tento závěr považuje Schopenhauer za chybný, protože na vztah věcí o sobě a jevů je aplikována kauzalita, která, jak píše Kant, je pouze určitým druhem náhradního poznání skutečnosti o sobě. Kauzalita může být použita pouze ve světě jevů a ne ve světě o sobě.¹²² Schopenhauer popsal Kantovu nauku takto: „*Kantův hlavní výsledek lze v podstatě resumovat takto: „Všechny pojmy, v jejichž základě neleží nazírání v prostoru a čase (smyslové nazírání), tj. ty, jež nebyly stvořeny z takového nazírání, jsou naprosto prázdné, tj. nedávají žádné*

---

¹²⁰ Srov. MANN, Thomas. *Schopenhauer: [nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann]*. Překlad Jan Dvořák. V Olomouci: Votobia, 1993, 172 s. ISBN 80-856-1957-1. Str. 13.

¹²¹ Srov. CORETH, Emerich, Peter EHLEN a Josef SCHMIDT. *Filosofie 19. století*. 1. vyd. Překlad David Mik. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. Dějiny filosofie (Olomouc), 4. díl. ISBN 80-718-2157-8.

¹²² Srov. Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

poznání. Jelikož však nazírání může dodávat jen jevy, ne věci o sobě, tak o věcech o sobě nemáme vůbec žádné poznání.“¹²³

Kritizuje Kanta a z jeho textů vykládá, že jeho dvě základní formy - prostor a čas, jsou neúplné a nutně k sobě potřebují ještě kauzalitu. Kauzalitu jako kategorii však můžeme aplikovat pouze na svět jevů a ne na svět o sobě. Kant dospívá k věci o sobě kauzálním důsledkem, což podle samotného Kanta by nemělo být možné.¹²⁴ Schopenhauer píše: „Obecné pojmy sice mají být látkou, do níž filosofie ukládá své poznání, avšak ne zdrojem, z něhož je tvoří: terminus ad quem, nikoli a quo. Filosofie není, jak ji definuje Kant, vědou z pojmů, nýbrž v pojmech.“¹²⁵ Schopenhauer se však ptá, proč nelze hledat porozumění světu jinak než a priori. Kant však odmítá metafyziku čistě z dogmatických důvodů. Schopenhauerova pozice při snaze o výklad světa, tak není ani „kantovsky anti-metafyzická“, nýbrž ani dogmatická, ale stojí právě uprostřed mezi těmito dvěma přístupy.¹²⁶

Pokud máme zachovat svět o sobě, je nutné odmítnout kauzalitu, tedy vztah příčiny a účinku, a přijít s novými prostředky, které nám dovolí poznání. Těmito novými prostředky pak jsou vůle a představa. Odmítá, však že by byla vůle zdrojem těchto představ. Předpokládá, že představa a vůle jsou jen dvě strany jedné mince, stejná realita, na kterou je nahlíženo z různé perspektivy. Vztah mezi těmito dvěma principy připodobňuje k síle a jejím projevům, podobně jako je tomu ve vztahu mezi elektřinou a výbojem. Svět o sobě a svět vjemů je pak ve stejném vztahu vůči sobě, tak jako vůle a představa.¹²⁷ „Jedině vůle je trvalá a neměnná ve vědomí. Ona je tím, co sdružuje všechny myšlenky a představy jako prostředek ke svým účelům, natírá je barvou svého charakteru, své nálady a svého zájmu, ovládá pozornost a nit motivů, má v ruce jejich vliv na paměť a myšlenkové asociace: o vůli je v podstatě řeč, když se mluví o Já. Vůle je tedy pravým, konečným bodem jednoty vědomí a

---

¹²³ SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa II. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 149.

¹²⁴ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Překlad Miroslav Petříček, Petr Rezek, Karel Šprunk. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. Studium (Karmelitánské nakladatelství), sv. 2. ISBN 978-807-1952-060. Str. 385.

¹²⁵ SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa II. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 34.

¹²⁶ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Překlad Miroslav Petříček, Petr Rezek, Karel Šprunk. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. Studium (Karmelitánské nakladatelství), sv. 2. ISBN 978-807-1952-060. Str. 385.

¹²⁷ Srov. Tamtéž.

svazkem jeho funkcí a aktů: nepatří však intelektu samému, nýbrž je jen jeho kořenem, původem a vládcem.“¹²⁸

„Věci o sobě... je vůle. Pozorována jako taková a odlišena od svého jevu, je mimo čas a prostor, a tudíž nezná žádnou mnohost, je tedy jedna. Avšak... není jedním jako individuum, ani jako pojem, nýbrž jako něco, čemu je podmínka možnosti mnohosti, principium individuationis, cizí. Mnohost věcí v prostoru a času, které jsou souhrnně objektivitou, se jí proto netýká a vůle zůstává nehledě na objektivu nedělitelná. Není jí třeba menší díl v kameni a větší díl v člověku, neboť poměr části a celku patří výlučně prostoru a nemá žádný smysl, jakmile se od této formy nazírání odstoupí. To více a méně se týká jen jevu, tj. viditelnosti, objektivace. Z jejího hlediska je vyšší stupeň vůle v rostlině než v kameni a vyšší ve zvířeti než v rostlině. Ano, zviditelňování vůle, její objektivace, mám tak nekonečně stupňů, jako je mezi nejslabšími červánky a nejjasnějším slunečním světlem, mezi nejsilnějším tónem a nejslabší ozvěnou.“¹²⁹

„Schopenhauerův koncept vůle je založen na introspektivním poznání. Budeme-li schopni nahlédnout dostatečně hluboko do svého nitra, poznáme pravou podstatu člověka i vesmíru. Aplikuje paralelu mezi člověka a vesmír, protože člověk je podle Schopenhauera součástí světa a základní energie prostupuje vše, co v tomto světě existuje. Předpokladem pro takovýto druh závěru je existence sebevědomí. Původ této myšlenky můžeme nalézt u Reného Descarta. Tato myšlenka je založena na předpokladu, že projevy sebevědomí, jsou procesy, které jsou podobné procesům Božího stvoření. Tento akt sebepoznávání pak rozvíjí logiku, teze, antiteze a syntézi. Tato dialektická logika německých idealistů pak nejen rozvíjí lidskou činnost, a to jak individuální tak i sociální, ale zároveň i popisuje strukturu reality jako celku, která je koncipována jako myslicí substance. I když Schopenhauer kritizoval metafyziku německého idealismu, stejně nedokázal tuto tradici překročit a zůstává pod jejich vlivem.¹³⁰ Schopenhauer napsal o metafyzice: „*Metafyzikou rozumím každé údajné poznání, které vychází za možnosti zkušenosti, tedy za přírodu nebo*

---

¹²⁸ SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa II. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 102.

¹²⁹ SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa I. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 114-115.

¹³⁰ Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

*daný jev věci, aby vysvětlilo to, čím je svět v jednom nebo druhém smyslu podmíněn; nebo, populárně řečeno, vysvětlení toho, co se skrývá za přírodou a umožňuje ji.*¹³¹

Předpokládal, že hlavní princip světa je poznatelný skrze introspekci, a protože tento princip prostupuje celým vesmírem, jsme schopni ho poznat. Píše: „...s čistě fyzikálním způsobem pozorování nikdy nejde vystačit: Podobá se početnímu příkladu, který nikdy nevyjde. Kauzální řady bez počátku a bez konce, neprozkoumatelné základní síly, nekonečný prostor, čas bez počátku, nekonečná dělitelnost hmoty a to všechno ještě podmíněné poznávajícím mozkem, v němž to jediné existuje, stejně jako sen, a bez něhož to zmizí – vytváří labyrint, jímž neustále bloudíme. Výška, které v naší době dosáhly přírodní vědy, staví v tomto vztahu všechna dřívější století do hlubokého stínu a je vrcholem, kterého lidstvo dosáhlo poprvé. Avšak jakkoli velké pokroky učinila taktéž fyzika (v širokém smyslu antických autorů), přece tím ještě neudělala nejmenší krok k metafyzice.“¹³² Tento princip není podle Schopenhauera racionální vůle, ale spíše něco bezmyslenkovitého, bezcílného a iracionálního. Originalita Schopenhauera systému nespočívá v tom, že chápe svět jako vůli, což už před ním učinil Fichte, ale že vůle je princip, který nemá s racionality nic společného a je jí nanejvýše vzdálený.¹³³

Předpoklad pro vývoj tohoto systému je uvědomění si, že na své tělo se můžeme dívat ze dvou hledisek. Jako na fyzikální objekt, který reaguje s jinými fyzikálními objekty a na nějž se vztahují přírodní zákony, dále máme zkušenosti s tělem skrze vědomí a zažíváme pocit, že naše mysl je umístěna v našem těle jako v nějaké schránce. Toto vědomí pak na první pohled nepodléhá přírodním zákonům. Tento pohled je nepravdivý a je deformovaný přítomností vůle, tak jak je běžně chápána.¹³⁴

Z tohoto pozorování usuzuje, že ve světě je pouze jeden objekt, ke kterému se s jistotou můžeme vztahovat. Naše tělo, a zkušenost s ním je nám dána dvěma odlišnými způsoby. Skrze vůli, tedy introspektivně, a skrze představivost, kterou chápe jako extrospektivní zkušenost. Vztah mezi těmito dvěma pohledy nám představuje jednu realitu, ale nahlíženou skrze dvě různé na sobě nezávislé optiky. Mezi těmito dvěma způsoby

---

¹³¹ SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa II. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 110

¹³² SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa II. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 129.

¹³³ Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

¹³⁴ Srov. Tamtéž.

prožívání pak není žádný kauzální vztah. Například pokud pohneme rukou, je to událost, která se v naší zkušenosti projeví dvojím způsobem. Jako volní akt a zároveň fyzický pohyb. Lidská smyslová zkušenost s jinými objekty než s vlastním tělem, je zprostředkována skrze představy, protože nemáme žádnou metodu ani postup, jak bychom se mohli dostat k vnitřním projevům objektu a tedy k jejich vůli. Abychom byli schopní, poznat svět jako jednotu, je nutné k představám přistupovat skrze zkušenosti s vlastním tělem.¹³⁵

Pro Schopenhauerovu metafyziku byl hlavním inspirátorem George Berkeley, který chápe myšlenky jako neaktivní objekty. Dále to byl Baruch Spinoza, který vnímá svět jako jednotu, na kterou nahlížíme z dvou různých perspektiv. Schopenhauer se s ním setkal při práci na své disertaci. Další inspirace pochází z „*upanišad*“, které předpokládají jednu podstatu, vnímanou skrze dvě kvality, které pojmenovává jako „*Brahmá*“ a „*Atmá*“. Jeho inspirace východní filosofií je v evropském prostředí poměrně unikátní.¹³⁶

První setkání Schopenhauera s orientálními myšlenkami datujeme do roku 1813, kdy se setkává s orientalistou Friedrichem Majerem. Pod vlivem tohoto muže začíná číst „*Bhagavadgítu*“ a upanišady. Jeho sousedem byl Friedrich Christiane Kraus, který byl nadšencem do myšlení jižní Asie a pravděpodobně mu představil časopis „*Der Magazin Asiatische*.“¹³⁷

Schopenhauerův koncept vůle je nový:“ *...zdá se, že svět se vším, co v něm je, je bezúčelná a proto nepochopitelná hra nějaké věčné nutnosti... To pohoršlivé, ba pobuřující tohoto nevyhnutelného a nevyvratitelného náhledu na svět nemůže být zásadně odstraněno žádným jiným postulátem než tím, že každá bytost na světě, jako je jednak jevem, nutně určeným zákony jevu, tak je z druhé strany o sobě vůlí, a to vůlí naprosto svobodnou, tedy že všechna nutnost vychází jedině z formy, která celá přísluší jevu, totiž prostřednictvím věty o důvodu v jejích různých tvarech: takové vůli však potom také musí příslušet nadřazenost. Jako svobodná, tj. jako věc o sobě a tedy nepodřízená větě o důvodu, jak ve svém bytí a bytnosti, tak ve svém konání a působení, nemůže být závislá na ničem jiném. Jedině přijetím tohoto postulátu získáme tolik svobody, kolik je třeba k*

---

¹³⁵ Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

¹³⁶ Srov. Tamtéž.

¹³⁷ Srov. Tamtéž.

vyrovnání nevyhnutelně přísne nutnosti, která ovládá běh světa.“¹³⁸ Jeho svět je skutečně děsivé místo, charakterizuje je jej jako nekonečné úsilí, slepé nutkání, které nespěje k žádnému cíli. Nejsou zde zákony, je absolutně svobodný, sebedeterminující a všemocný. Není zde prostor pro Boha, je to svět beze smyslu. Pro člověka je největším zklamáním. Schopenhauerovo popírání smyslu světa, je v rozporu s jeho idealistickými předchůdci, kteří věřili, že svět spěje ke konečné harmonii.¹³⁹

Schopenhauer říká, že: „*Sensibilita, nervy, mozek a také všechny ostatní části organické bytosti, - zvláště pak také pohlavní ústrojí, které jsou protikladem poznávajícího mozku - jsou výrazem vůle na určitém stupni její objektivitě a představa, která jejím prostřednictvím vzniká, nikterak není účelem sama o sobě, má sloužit vůli a je jenom prostředkem jejich cílů, stejně jako ostatní její části.*“¹⁴⁰

Vůle sama je pak příčinou své vlastní bolesti a utrpení poté, co ve snaze objektivizovat se, se roztříští na jednotlivá jsoucna. Zapomíná na svou jednotu a vede každé jsoucno k sebezprosazení se na úkor všech svých částí. Platónovy ideje se u Schopenhauera staly nenasytně žravými, protože se vzájemně okrádají o hmotu a prostor.¹⁴¹ Existuje však možnost jak se vymanit z tragičnosti života objektivovaného vůli. Tímto nečekaným prostředníkem je intelekt, který ač je produktem vůle, dokáže utišit žádostivost vůle. Je jen jedno poznání, kdy je člověk schopen odpoutat se od vůle, kdy se ze člověka stane opravdu poznávací subjekt. Tento stav je estetické vytržení. Kant napsal, že estetické vytržení nevzbuzuje žádostivost, což pro Schopenhauera znamenalo, že zážitek krásna, nemá vztah k vůli. „...*naproti tomu je umění všude u cíle. Neboť objekty své kontemplance vytrhává z proudu běhu světa a má ho izolován před sebou. A toto jednotlivé, co v onom proudu bylo mizivě malým dílem, se pro umění stává reprezentantem celku, ekvivalentem toho nekonečně mnohého v prostoru a čase. Zůstává proto u tohoto jednotlivého stát, zastavuje kolo času, relace pro ně mizí, jeho objektem je jen to podstatné, idea*“. Estetická představa je ze všech nejčistší a nejintenzivnější a naprosto oproštěná od

---

¹³⁸ SCHOPENHAUER, A. Svět jako vůle a představa II. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9. Str. 234.

¹³⁹ Srov. Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

¹⁴⁰ Srov. MANN, Thomas. *Schopenhauer: [nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann]*. Překlad Jan Dvořák. V Olomouci: Votobia, 1993, 172 s. ISBN 80-856-1957-1. Str. 15.

¹⁴¹ Srov. Tamtéž. Str. 16.

chtění. Tento stav však netrvá věčně, je jen předzvěstí stavu, který se bude vyznačovat klidem a bez žádostivosti. Tento stav chápe jako popření vůle k životu, úplnou vědomou askezi a popření všech pudů.¹⁴²

---

¹⁴² Srov. MANN, Thomas. *Schopenhauer: [nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann]*. Překlad Jan Dvořák. V Olomouci: Votobia, 1993, 172 s. ISBN 80-856-1957-1. Str. 19-20.

7 Vlastní porovnání konceptů vůle u Nietzscheho a Schopenhauera

V následující kapitole je uvedeno srovnání konceptu vůle u Nietzscheho a Schopenhauera. Podkladem pro toto porovnání jsou poznatky z předchozích kapitol, kde jsou jednotlivá tvrzení, využitá v této kapitole, citována z odborné literatury.

Friedrich Nietzsche obdivoval kulturu, byl velkým milovníkem hudby. Hollingdale píše, že mezi uměním a metafyzikou existuje určitá afektivní, emoční paralela. Když poprvé Nietzsche objevil filosofii skrze Schopenhauera, popisuje toto setkání velmi emotivně. Dalo by se říci, že jeho popis se nám snaží ukázat určitou formu vytržení, když říká, že: „Zde jsem hleděl do zrcadla, v němž jsem viděl svět, život a vlastní mysl v hrozné velkoleposti...zde jsem viděl nemoc a vyléčení, vypovězení a útočiště, peklo a nebe.“¹⁴³ Schopenhauer je metafyzik a tento specifický obor filosofie má vůbec k umění nejbližší. Právě paralela s uměním nám může posloužit jako výklad Nietzscheho ve smyslu opravdového metafyzika. I když to, co dělá metafyziku metafyzikou, u Nietzscheho výslovně nenajdeme. Nietzscheho postoj vůči umění je problematičtější. Umění je pro něj pouhým prostředkem k zastření pravé povahy bytí. Pokud existuje paralela mezi uměním a metafyzikou, logicky musíme metafyzice tuto vlastnost přisoudit také. To je možná důvodem, proč se Nietzsche snaží tak vehementně překonat metafyziku její radikální kritikou. Spor, který se v Nietzscheho osobnosti objevuje, tedy touha po velikosti a zároveň touha po nevyhnutelném překonání metafyziky skrze logický úsudek, je to, co ho dělá tak specifickým myslitelem.¹⁴⁴

Kapitola, která se zabývala Nietzscheho myšlením v posledním desetiletí jeho aktivního života, nám přináší mnoho podstatných faktů. Když se na tyto myšlenky zaměříme, nepřijmeme je bez výhrady, tak, jak by Nietzsche chtěl. Objeví se před námi mnoho otázek. Tento systém nám předkládá Nietzscheho hlavní myšlenku, kterou je svět jako vůle k moci. Musíme se však tázat, jaký svět. Je to svět o sobě, nebo svět jevů? Existuje nějaká jiná spojnice mezi vůlí a mocí, kromě jeho introspektivního vhledu na sebe sama jako člověka a posléze odvození vůle z toho předpokladu i na jiné objekty světa? Je

---

¹⁴³ HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 165

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž Str. 166.

vůbec v jím předkládaných myšlenkách něco, co lze ověřit? Nejsou tyto pasáže spíše něčím, co není ani pravdivé a ani nepravdivé.¹⁴⁵

Když před sebe položíme metafyziku Schopenhauera a Nietzscheho teorie z 80. let 19. století, prvním pohledem zjistíme, že hlavním tématem je zde vůle. Charakteristika tohoto pojmu je u obou autorů rozdílná. Nietzsche chápe vůli spíše jako aktivní princip, který ovlivňuje jednotlivá silová pole a má pozitivní charakter. Schopenhauerova vůle pak v jeho systému zaujímá místo podstaty, ze které se vyděluje veškeré bytí. Nietzsche vůli chápe jako pozitivní princip, který je příčinou změny a zároveň ve sféře etiky hraje klíčovou roli pro smíření se s myšlenkou věčného návratu. Schopenhauerova vůle je čistě negativní princip, který je nepřátelský vůči všemu živému, a to proto, že je chaotický, což přenáší i na lidi. Tento chaos a nestabilita jsou pro člověka nepřijatelné. Schopenhauer totiž věří v lepší zítřky a v to, že svět spěje k cíli, kterým je nějaká univerzální harmonie. Také se však zároveň snaží poskytnout návod, jak se s tímto druhem podstaty vyrovnat.

Dle Schopenhauera můžeme pocitů štěstí dosáhnout jedině tehdy, budeme-li s tímto egoismem bojovat. Spasení člověka je možné tedy dvojitým způsobem. Buď odmítnutím vůle, nebo nazíráním na krásu. Významné postavení v umění má hudba, která není schopná ze své podstaty podávat soudy a poznávat. Hudba právě osvobozuje od prostoru, času, kauzality a všech konečných potřeb. Přesto nemá prožitek krásy nekonečného trvání a v konečné platnosti nedokáže člověka osvobodit od utrpení. Jedinou cestou je úplná askeze a toto odříkání si nás teprve dokáže odpoutat od lidské přirozenosti a vzbudit v nás alespoň nějaký pocit štěstí.

Nietzsche vnímá svět též jako nepřátelské místo, ale jako podstatu univerza na rozdíl od Schopenhauera určuje sílu. Rozdíl, který je nanejvýše viditelný spočívá v tom, že Schopenhauer se nám snaží předložit princip, jakým se vůle dostává z pomyslného světa o sobě až k jednotlivým jsovcům. Mechanismus, který používá, spočívá v procesu objektivace.

Nietzsche tak jednoznačný není. Operuje s kvanty moci, ale problematické je jejich uchopení. Jedná se snad o jednotlivá jsovcna, nebo jsou ještě nějaké další ontologické koncepty, jejichž jediným úkolem je rozpohybovat svět? Na to nám Nietzsche odpověď neposkytne.

Dalším společným prvkem je fakt, že oba myslitelé projevíli poměrně velký zájem o přírodní vědy. Nietzsche se ve svém třetím období stává přímo empirickým pozitivistou.

---

¹⁴⁵ Srov. HOLLINGDALE, Reginald. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9., str. 167.

Schopenhauer se pak ve svém díle „*O vůli v přírodě*“ snaží svou metafyziku obhájit před teoriemi přírodních věd.

Otázkou pro mě zůstává, z jakého důvodu, pokud oba akcentují přírodní poznání, se nemohou spokojit s pravdou předkládanou vědou, a to zvláště tehdy, pokud svět o sobě je nepoznatelný. Pro Nietzscheho je svět o sobě snůška lží, Nietzsche navíc respektuje pouze poznání, které je účelné. Předpokládaný systém síly a vůle je neúčelný, a v tom, co píše, je tedy zbytečný.

Proč se zvláště Nietzsche pouští do snahy popisovat „z ničeho nic“ celkovou realitu? Na tyto otázky nenacházíme v jeho myšlenkách odpověď, ale pro mne jsou jen důkazem toho, že Nietzsche, ačkoliv se snažil, tak se nikdy nedokázal oprostít od metafyzické tradice a ve svém výsledku tedy zůstává metafyzikem i těsně před svým mentálním zhroucením.

Závěr

Cíl bakalářské práce představit život a filosofii Friedricha Nietzscheho a Arthura Schopenhauera v kontextu metafyzického konceptu vůle byl naplněn. V práci je kladen velký důraz na to, aby Nietzscheho filosofie, byla vnímána skrze perspektivu jeho vývoje. Toto stanovisko ve své práci považuji za vůbec nejdůležitější. Pochopení Nietzscheho osobnosti nám může poskytnout klíč k jeho myšlenkám, které si na mnohých místech vzájemně protičejí.

I přesto, že Nietzscheho vztah k metafyzice je v zásadě negativní, v práci představuji a uvádím argumentaci, která potvrzuje, že zvláště v teoriích z posledních deseti let Nietzscheho života, se objevují prvky metafyzického konceptu.

Schopenhauer má v mé bakalářské práci viditelně menší prostor. Hlavním jeho úkolem bylo představit metafyziku, ve které se pracuje s pojmem vůle. Slouží, zde pro srovnání s Nietzscheho metafyzikou, která je nestandardní.

Na závěr bych rovněž rád zmínil, že má bakalářská práce je koncipována jako filosofická interpretace, a proto by neměla být chápána jako práce z dějin filosofie.

Použitá literatura a zdroje

ANDREAS-SALOMÉ, Lou. *Friedrich Nietzsche ve svých dílech*. Praha: Torst, 1996. ISBN 8085639750.

CORETH, Emerich, Peter EHLEN a Josef SCHMIDT. *Filosofie 19. století*. 1. vyd. Překlad David Mik. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. Dějiny filosofie (Olomouc), 4. díl. ISBN 80-718-2157-8.

Filosofický slovník. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-718-2064-4.

FRANZEL, I. Friedrich Nietzsche. V Praha: Mladá fronta, 1995, ISBN 80-204-0517-8

HOLLINGDALE, R. *Nietzsche*. V Olomouci: Votobia, 1998. ISBN 80-719-8334-9.

KERN, Hans et al. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7121-2.

KOUBA, Pavel. *Nietzsche: filosofická interpretace*. 2. opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2006, 287 s. Oikúmené, sv. 127. ISBN 80-729-8191-9.

MANN, Thomas. *Schopenhauer: [nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann]*. V Olomouci: Votobia, 1993, 172 s. ISBN 80-856-1957-1.

NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0270-4.

NIETZSCHE, Friedrich. *Nečasové úvahy*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1992. Váhy (Mladá fronta), sv. 5. ISBN 80-204-0286-1.

NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. ISBN80-85974-12-6.

NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 2. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7198-080-3.

RICHARDSON, John. *Nietzsche's System* [online]. New York: Oxford University Press, 1996 [cit. 2012-06-09]. ISBN 0195098463. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Iuv4nbGrZ0wC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

SCHOEPS, Hans Joachim. *Dějiny Pruska*. Vyd. 1. Praha: Garamond, 2004. ISBN 80-863-7959-0.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa I*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa II*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o., 1998. ISBN 80-9019-16-4-9.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Překlad Miroslav Petříček, Petr Rezek, Karel Šprunk. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, Studium (Karmelitánské nakladatelství), sv. 2. ISBN 978-807-1952-060.

THURNHER, Rainer, Wolfgang RÖD a Heinrich SCHMIDINGER. *Filosofie 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2009. Dějiny filosofie (Oikoymenh), sv. 13. ISBN 978-807-2981-779.

Friedrich Wilhelm Ritschl. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 18.12.2004, 21.5.2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Wilhelm_Ritschl

Arthur Schopenhauer. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 12.5.2001, 9.11.2011 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/>

Friedrich Nietzsche. METAPHYSICS RESEARCH LAB, CSLI, Stanford University. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford, 30.5.1997, 29.04.2011 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/entries/nietzsche/>

Friedrich Nietzsche. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 26. 9. 2001, 9. 6. 2012 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

Friedrich Nietzsche. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 24. 6. 2004, 1. 6. 2012 [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

Hérakleitos. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 28. 6. 2004, 5. 6. 2012 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/H%C3%A9rakleitos>

Thomas Hobbes. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 26. 1. 2006, 23. 5. 2012 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hobbes